

IHMISKAUPAN UHRIEN TUNNISTAMINEN JA AVUN PIIRIIN OHJAAMINEN

Sofi Rantanen

12/2020

Tiivistelmä

Tekijä Sofi Rantanen	Tutkinto Poliisi (AMK)
Julkaisun nimi Ihmiskaupan uhrien tunnistaminen ja avun piiriin ohjaaminen	Julkisuusaste Julkinen
Ohjaaja Pekka Björk	Opinnäytetyön muoto Tutkimuksellinen opinnäytetyö
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tässä opinnäytetyössä on tutkittu ihmiskaupan uhrien tunnistamista ja auttamista. Tutkimus on rajattu koskemaan Suomessa tapahtuvaa ihmiskauppaa. Lisäksi opinnäytetyössä tarkastellaan poliisin osaamista tunnistaa ihmiskaupan uhreja ja osaamista ohjata uhreja avun piiriin.</p> <p>Ihmiskauppa on vakava vapautteen kohdistuva rikos, joka voi ilmetä usein eri muodoin. Uhrien määrä on viime vuosina ollut huomattavassa nousussa. Ihmiskaupan lainsäädäntö on lisätty Rikoslakiin vasta vuonna 2004, joten kyseessä on kuitenkin varsin nuorehko rikosnimike. Miten siis tunnistaa ihmiskaupan uhri rikoksen laajasta kirjosta? Miten auttaa uhria tunnistamisen jälkeen?</p> <p>Opinnäytetyössä on käytetty kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Aineisto on kerätty teemahaastatteluilla, joista yksi on toteutettu sähköpostihaastatteluna ja muut joko henkilökohtaisesti tai puhelimitse. Haastattelut on nauhoitettu ja litteroitu myöhemmin tallenteelta. Teemahaastatteluilla saatu aineisto on analysoitu ja jaoteltu aihealueittain tuloksiksi.</p> <p>Näissä tutkimustuloksissa selvisi ihmiskaupan uhrien tunnistamisen olevan vaikeaa ja monimutkaista, ja siihen tarvitaan sekä koulutusta että kokemusta. Tunnistamisen osaamista pitäisi laajentaa myös poliisiorganisaation ulkopuolelle. Poliisin osaaminen uhrien tunnistamiseen ja ohjaamiseen avun piirin koettiin olevan perustasolla riittävää, mutta parannettavaa vielä olisi.</p>	
Sivumäärä 31+1 liitesivu	Tarkastuskuukausi ja -vuosi Joulukuu 2020
<p>Avainsanat</p> <p>Ihmiskauppa, ihmiskaupan uhri, ihmiskaupan uhrin tunnistaminen, ihmiskaupan uhrin auttaminen, Poliisiammattikorkeakoulu</p>	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
1.1 Tutkimusasetelma.....	5
1.1.1 Rajaukset.....	5
1.1.2 Keskeiset käsitteet.....	5
1.1.3 Tutkimusongelma	5
1.1.4 Tutkimuskysymykset ja tavoitteet	6
1.1.5 Kvalitatiivinen tutkimus	6
1.1.6 Tutkimusmenetelmät	7
1.1.7 Aineistonkeruumenetelmät	7
1.1.8 Teemahaastatteluaineiston analyysi.....	8
2 IHMISKAUPPA, UHRIEN TUNNISTAMINEN JA AUTTAMINEN ..	9
2.1 Ihmiskauppa	9
2.1.1 Ihmiskaupan ilmenemismuodot.....	9
2.1.2 Ihmiskaupan kaltaiset rikokset.....	10
2.2 Lainsäädäntö.....	10
2.3 Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä	12
2.4 Ihmiskaupan uhrien tunnistaminen.....	15
2.4.1 Viitteitä mahdollisesta ihmiskaupan uhrista	15
2.4.2 Uhrien varsinainen tunnistaminen	16
2.5 Ihmiskaupan uhrien auttaminen	17
2.6 Toipumisaika	19
2.7 Harkinta-aika	20
2.8 Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä poistaminen	20
2.9 Esimerkkitapaus	21
3 HAASTATTELUT TUTKIMUSTULOKSET	21
3.1 Haastateltavat	21
3.2 Ihmiskaupan uhrin tunnistaminen	22
3.3 Ihmiskaupan uhrin auttaminen	25
4 POHDINTA	27
4.1 Yhteenveto.....	27
4.2 Johtopäätökset	28
4.3 Luotettavuuden arviointi	29
LÄHTEET	32
LIITTEET	33

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan, mistä voi tunnistaa ihmiskaupan uhrin ja miten auttaa uhria tunnistamisen jälkeen. Lisäksi opinnäytetyössä selvitetään poliisin osaamista uhrin tunnistamiseen ja auttamiseen. Pääpainona opinnäytetyössä on kuitenkin uhrin tunnistaminen, sillä tunnistaminen täytyy hallita ennen muita jatkotoimenpiteitä.

Moni yhdistää ihmiskaupan automaattisesti prostituutioon ja ulkomaalaisiin tekijöihin sekä uhreihin, vaikka ihmiskauppaa tapahtuu myös Suomen rajojen sisäpuolella kantasuomalaisen toimesta. Ihmiskauppaa koskeva lainsäädäntö on lisätty Rikoslakiin vuonna 2004, ja ihmiskaupan nimikkeet ovat vasta viime vuosina alkaneet näkyä. Ennen vuotta 2015 ihmiskaupan uhreja on ollut vasta 90, mutta jo vuoden 2018 loppuun mennessä uhreja on ollut 350 (Hannus 2018). Mikä mahtaa olla tilanne nyt, vuonna 2020?

Ihmiskauppa on siis ajankohtainen aihe. Viime aikoina media on nostanut esille mm. nepalilaiset ravintolat ja niissä tapahtuneen ihmiskaupan. Ihmiskaupan uhrien erityistukipalvelulla Rikosuhripäivystyksessä oli lokakuussa 2020 yli 400 asiakasta. Määrä on kasvanut yli sadalla alle neljässä kuukaudessa. (Teittinen 2020.)

Poliisiin ollaan myös perustamassa ihmiskauppaan erikoistunutta ryhmää, jonka vahvuus tulee olemaan noin 20 henkilöä. Helsingin poliisiin viroista sijoitetaan seitsemäntoista, ja loput kolme keskusrikospoliisiin. Ryhmä tulee kuitenkin toimimaan koko Suomen alueella. Ryhmän tarkoituksena on paljastaa ihmiskauppaa, koska kyseessä on vakava piilorikollisuuden muoto. Myös ihmiskaupparikoksen tutkiminen vaatii erityisosaamista. (Teittinen 2020.)

Ihmiskaupan ilmenemismuodot ovat moninaisia, jotka omalta osaltaan vaikeuttavat uhrin tunnistamista. Eri ihmiset myös reagoivat eri asioihin omilla tavoillaan, joten yleistyksen saaminen kysymykseen ”*millainen on ihmiskaupan uhri?*” voi olla hankalaa.

Ihmiskaupasta saatetaan puhua nykyajan orjuutena. Ero entisaikojen orjuuteen on siinä, että ihmiskauppa on laitonta. Asiantuntijat eivät kuitenkaan mielellään puhu orjuudesta sen herättämien mielikuvien takia. Orjasta mieleen tulee ulospäin näkyvä ja huomiota herättävä tilanne, mikä vaikeuttaa ihmiskaupan uhrien tunnistamista. (Veikkolainen 2019.)

Mistä uhrin siis loppujen lopuksi voi tunnistaa, vai voiko mistään?

Tässä opinnäytetyössä käytetään kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää, ja sen myötä aineistonkeruumenetelmänä toimivat teemahaastattelut. Haastattelurunko on ollut samanlainen kaikilla haastateltavilla. Haastateltavat henkilöt on valittu siten, että kukin heistä on työssään jollain tavalla tekemisissä ihmiskaupan kanssa, joten heillä on asiantuntevaa ja ajankohtaista tietoa ihmiskauppailmiöstä. Haastateltavien henkilöllisyys on pidetty anonyyminä, eli heitä ei ole yksilöity tähän tutkimukseen.

Aiemmat tutkimukset

Aiheen ajankohtaisuudesta huolimatta ihmiskaupasta on tehty varsin vähän tutkimuksia. Tuorein ihmiskauppa-aiheinen työ on vuodelta 2016. Kyseisen hankkeen tuloksena on ollut ihmiskaupan vastainen koulutusmateriaali matkailuelinkeinolle. (Alanne-Kunnari, Niemisalo 2016.)

Vuodelta 2010 löytyy varsinaisesti ihmiskaupasta ja uhrin tunnistamisesta tehty opinnäytetyö. Työn tarkoituksena on ollut selvittää ihmiskaupan ja uhrin tunnistamiseen liittyvää tilannetta Suomessa, sekä tuottaa tietoa ihmiskaupasta sosiaalialalle. Haastatteluista selvisi ihmiskaupan vastaisen työn olevan Suomessa vasta aluillaan. (Auvinen ym. 2010, 51.)

Kainulainen on tehnyt opinnäytetyön ihmiskaupan uhrien auttamisesta Suomessa, mutta tämäkin työ on jo vuodelta 2011. Opinnäytetyö on tehty toimeksiantona Oulun vastaanottokeskukselle, ja se liittyy vastaanottokeskuksen Turvapaikanhakijan oikeusinfo-hankkeeseen. (Kainulainen 2011.)

1.1 Tutkimusasetelma

1.1.1 Rajaukset

Tästä opinnäytetyöstä on rajattu pois henkilöt, joilla on oikeus Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään pääsemiseksi, mutta eivät itse ole ihmiskaupan uhreja. Tällaisia henkilöitä ovat esimerkiksi ihmiskaupan uhrien alaikäiset lapset.

Opinnäytetyö on myös rajattu käsittelemään ihmiskaupan uhreja Suomessa.

1.1.2 Keskeiset käsitteet

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmällä tarkoitan viranomaista, joka auttaa ihmiskaupan uhriksi mahdollisesti joutuneita henkilöitä, ja jonka toiminta perustuu lakiin. Käytän opinnäytetyössäni tästä lyhenteenä joko *auttamisjärjestelmä* tai *järjestelmä*.

Varsinaisella tai virallisella tunnistamisella tarkoitan ihmiskaupan uhrin tunnistamista, jonka voi tehdä esitutkintaviranomainen, syyttäjä, tuomioistuin, auttamisjärjestelmä tai Maahanmuuttovirasto.

1.1.3 Tutkimusongelma

Ihmiskaupasta on saatavilla yllättävän vähän tietoa, ja luotettavia lähteitäkin löytyy vain muutamia. Uhrien tunnistaminen on pääosin poliisin vastuulla, josta herääkin kysymys siitä, osaavatko poliisit tunnistaa ihmiskaupan uhrin? Entä osaako poliisi ohjata uhria avun piiriin? Jos ei osata tunnistaa uhreja, ei todennäköisesti osata auttamiseenkaan liittyviä toimenpiteitä.

Päätavoitteena tässä opinnäytetyössä on siis selvittää ensin, mistä uhrin voi tunnistaa. Vasta tunnistamisen jälkeen on aiheellista miettiä jatkotoimenpiteitä. Tunnistamista voi vaikeuttaa esimerkiksi stereotyyppiat, ihmiskaupan eri ilmenemismuodot ja myöskin ihmisluonne, sillä ihmiset reagoivat eri tavalla asioihin. Voi siis olla vaikeaa yleistää, että ihmiskaupan uhri olisi aina tietynlainen.

1.1.4 Tutkimuskysymykset ja tavoitteet

Ihmiskauppa rikoksena on laaja käsite, ja sen ilmenemismuodot ovat hyvinkin moninaiset. Tavoitteenani on saada asiantuntevaa tietoa ihmiskaupan uhrien tunnistamisesta kyseisen rikoksen laajasta kirjosta ja siitä, miten tämän jälkeen voi auttaa uhreja eteenpäin.

Tavoitteideni saavuttamiseksi olen muodostanut seuraavat tutkimuskysymykset:

- Mistä voi tunnistaa ihmiskaupan uhrin?
- Miten auttaa ihmiskaupan uhria?
- Onko poliisilla riittävä osaaminen ihmiskaupan uhrien tunnistamiseen ja auttamiseen?

Teemahaastattelurunko on rakennettu näiden tutkimuskysymysten ympärille (katso liite 1). Haastattelurungossa on varsinaisten tutkimuskysymysten lisäksi myös muutama tarkempi ja yksilöidympi kysymys mahdollisimman kattavien vastausten saamiseksi.

1.1.5 Kvalitatiivinen tutkimus

Tässä opinnäytetyössä käytetään laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta. Tämä tutkimusmenetelmä on sopivin vaihtoehto, koska aiheittani ei voi kunnolla pyrkiä ymmärtämään esimerkiksi tilastollisesti.

Laadullinen tutkimus on induktiivinen. Tämä tarkoittaa sitä, että johtopäätöksiä pyritään tekemään aineistosta käsin. Tutkimuksessa käytetään esimerkiksi aineistossa olevia käsitteitä ja lauseita, joita haastateltavat ovat käyttäneet. Kvalitatiivisella tutkimuksella halutaan saavuttaa yksityiskohtaista tietoa tietystä ilmiöstä. (Juuti, Pusa 2020, 10.) Myös tämän vuoksi laadullinen menetelmä sopii parhaiten tähän opinnäytetyöhön, sillä työssäni olen halunnut saada laadukasta ja asiantuntevaa tietoa ihmiskaupan uhrien tunnistamisesta.

Kun ilmiöstä tiedetään vain vähän, on kvalitatiivinen tutkimus todennäköisesti ainoa vaihtoehto. Ilmiötä pyritään ymmärtämään ja saamaan kokonaiskuva sekä yleistys, jolla vastaavat ilmiöt voidaan ympäristöstä havaita. (Kananen 2010, 41.) Opinnäytetyössäni törmäsin ongelmaan, ettei ihmiskaupan uhrien tunnistamisesta ole hirveästi tietoa. Työlläni ja tehdyillä haastatteluilla olen pyrkinyt saamaan yleistysten viitteistä, joista ihmiskaupan uhrin voi tunnistaa.

Tässä opinnäytetyössä olen käyttänyt myös muutamia tilastoja, jotka tuovat työhön pientä kvantitatiivista eli määrällistä näkökulmaa. Tällä olen pyrkinyt tuomaan esille hieman konkretiaa havainnollistaakseni esimerkiksi ihmiskaupan uhrien määrää Suomessa.

1.1.6 Tutkimusmenetelmät

Tutkimuksessa pyritään yleisesti ottaen selvittämään jokin ongelma. Ongelman ratkaisemista varten tulee valita sopiva tutkimusmenetelmä. Kvalitatiivisella ja kvantitatiivisella tutkimuksella on kummallakin omat työkalunsa ja menetelmänsä tiedonkeruu-, analyysi- ja tulointavaiheissa (Kananen 2010, 36).

Kvantitatiivista tutkimusmenetelmää käytettäessä tutkittava ilmiö on jo entuudestaan tunnettu ja siitä on jo olemassa teorioita ja tutkittua tietoa (Kananen 2010, 20). Tutkimuksessa käsitellään lukuja ja niiden välisiä suhteita (Kananen 2010, 37). Määrällinen tutkimus etenee tarkasti tilastotieteen sääntöjen mukaan. Tutkimuksessa selvitetään, miten nämä teoriat ja mallit toimivat käytännössä. Aineistonkeruumenetelmänä toimii usein esimerkiksi kyselylomake. (Kananen 2010 74.)

Tarkasteltavan ilmiön ollessa uusi tai sitä ei ole juurikaan tutkittu, on tällöin kyseessä laadullinen tutkimus. Kun pohjatietoa ei ole saatavilla, täytyy ensin määrittää itse ilmiö (Kananen 2010, 20). Vasta tämän jälkeen voidaan käyttää kvantitatiivista tutkimusta mittaamaan ilmiötä (Kananen 2010, 37.) Kvalitatiivinen tutkimus on siis kaiken tutkimuksen äiti, sillä ilman sitä ei voida tehdä kvantitatiivista tutkimusta (Kananen 2010, 20).

1.1.7 Aineistonkeruumenetelmät

Tässä opinnäytetyössä aineistonkeruumenetelmänä on käytetty teemahaastatteluja, jotka ovatkin laadullisen tutkimuksen yleisin tiedonkeruumenetelmä (Kananen 2010, 53). Haastattelut ovat olleet yksilöhaastatteluja, jotka nauhoitettiin ja purettiin myöhemmin yhtä sähköpostihaastattelua lukuun ottamatta.

Haastateltavat tulee valita niin, että ilmiö, eli tässä opinnäytetyössä ihmiskauppa, koskee heitä jollakin tavalla (Kananen 2010, 54). Siksi valitsin haastateltaviksi henkilöitä, jotka ovat työnsä puolesta olleet tekemisissä ihmiskaupan kanssa useampia vuosia. Uskon heillä olevan näkemystä uhrin tunnistamiseen kokemuksen puolesta. He ovat työskennelleet riittävän pitkään ihmiskauppailmiön parissa voidakseen antaa luotettavaa tietoa uhrin tunnistamiseen liittyviin indikaattoreihin, ja ovat myöskin ehtineet jo huomata, mitä ongelmakohtia asiassa on. Teemahaastatteluilla uskon saavani haastateltavilta myös sellaista yksityiskohtaista tietoa, jota en ole itse edes ymmärtänyt ajatella tai kysyä. Myös Kananen (2010, 54) mukaan haastateltaviksi valitaan ne, jotka tietävät ilmiöstä eniten.

Usein haastateltavien määrää ei tiedetä etukäteen kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Jos haastateltavia olisi vähän, voitaisiin heidät kaikki valita mukaan tutkimukseen. Tämä ei kuitenkaan tähän opinnäytetyöhön sovellu, sillä kyseessä on laajempi ilmiö, joka koskettaa useampaa henkilöä. Haastateltavia tulee siis ottaa niin paljon, että haastatteluista saadut vastaukset alkavat toistaa itseään. Tämä saturaatioksi kutsuttu ilmiö saavutettiin tässä opinnäytetyössä jo neljällä haastateltavalla. Haastatteluissa nousi esille huomattavia yhtäläisyyksiä jo alusta

alkaen. Uudet haastateltavat eivät siis olisi tuoneet lisäarvoa ilmiön eli ihmiskaupan uhrin tunnistamisen ja auttamisen ymmärtämiseen. (Kananen 2010, 54.)

Haastatteluiden teemat valitaan siten, että ne kattavat mahdollisimman hyvin tutkittavan ilmiön. Oikeilla kysymyksillä saadaan varmistettua ilmiön kaikkien osa-alueiden mukanaolo. Haastatteluissa ei saa alussa mennä yksityiskohtiin, sillä muuten kyseessä oleva yksityiskohmainen asia sulkee pois ei-yksityiskohtia, jotka puolestaan voivat olla merkityksellisiä. Teemahaastatteluiden yhteydessä puhutaankin suppilotekniikasta, eli haastattelussa edetään yleisistä asioista yksityiskohtaiseen. (Kananen 2010, 55.)

Tämän opinnäytetyön teemahaastattelu on jaettu kolmeen eri teemaan; haastateltavat, ihmiskaupan uhrin tunnistaminen ja ihmiskaupan uhrin auttaminen (katso liite 1). Jokaisen edellä mainitun teeman alla on muutamia alakysymyksiä, joilla olen halunnut varmistaa saavani tietoa juuri kyseiseen aihealueeseen. Kysymykset eivät kuitenkaan ole niin tarkkoja, etteikö yleistä keskustelua haastatteluissa syntyisi ja esille nousisi asioita, jotka olisivat liian yksityiskohtaisten kysymysten takia saattaneet jäädä piiloon. Haastattelut ja siitä syntyvät keskustelut on siis pyritty pitämään avoimena.

1.1.8 Teemahaastatteluaineiston analyysi

Aineiston analyysia on tehty jo haastatteluiden aikana, sillä muuten ei olisi voinut ymmärtää, milloin aineiston kerääminen on riittävää ja haastattelut voidaan lopettaa (Kananen 2010, 54). Aineiston analyysia aloitettaessa tulee päättää, etsiikö aineistosta samankaltaisuuksia vai eroavaisuuksia (Tuomi, Sarajärvi 2018, 79). Opinnäytetyössäni olen pyrkinyt löytämään saadusta aineistosta samankaltaisuutta, mutta olen myös nostanut esille muutamia eroavaisuuksiakin.

Haastatteluista saatu aineisto on purettu litteroimalla teema-alueittain eli tässä opinnäytetyössä samoihin teemoihin, joita itse haastatteluissa käytettiin (katso liite 1). Tässä aineiston teemoitteluksi kutsutussa menetelmässä korostuu, mitä kustakin teemasta on sanottu (Tuomi, Sarajärvi 2018, 79). Litteroinnilla tarkoitetaan tallenteiden kirjoittamista kirjalliseen muotoon. Litteroinnin tasoja on olemassa sanatarkka, yleiskielinen ja propositiotaso. Opinnäytetyössäni käytin yleiskielistä litterointia, eli teksti on kirjakielistä ja siitä on poistettu puhekieliset ilmaisut. (Kananen 2010, 58-59.) Aineistoa on tiivistetty jo tässä vaiheessa, sillä kaikkea aineistoa ei ole ollut tarkoituksenmukaista litteroida. Ulkopuolelle on jätetty epäolennaiset ja itse haastattelun aiheeseen kuulumattomat asiat. Sanatarkasti tässä opinnäytetyössä on litteroitu sitaatit.

Analyysimenetelmänä tässä opinnäytetyössä toimii sisällönanalyysi. Sisällönanalyysillä tarkoitetaan ilmiön kuvausta tiivistetyssä ja yleisessä muodossa (Tuomi, Sarajärvi 2018, 86). Tällä menetelmällä saadaan aineisto järjestettyä johtopäätösten tekoa varten (Grönfors 1982, viitattu teoksessa Tuomi, Sarajärvi 2018, 86). Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päätelyyn. Tutkija muodostaa uutta teoriaa verraten teoriaa ja johtopäätöksiä alkuperäiseen aineistoon (Tuomi, Sarajärvi 2018, 94).

Lopputuloksena opinnäytetyössäni on siis analyysin pohjalta tehty tulkinta. Tulkinnassa olen yhdistänyt alkuperäistä teoriaa, haastateltavien sekä haastattelijan näkökulmia. Tämän tarkoituksena on ollut saada vastauksia tutkimuksen tavoitteisiin haastatteluilta saadusta aineistosta.

2 IHMISKAUPPA, UHRIEN TUNNISTAMINEN JA AUTTAMINEN

2.1 Ihmiskauppa

Ihmiskaupalla tarkoitetaan erittäin vakavaa vapautteen kohdistuvaa rikosta, jolla on useita eri ilmenemismuotoja. Yhteistä näille kaikille muodoille on se, ettei uhrilla ole muuta vaihtoehtoa, kuin alistua hyväksikäyttöön. Uhri ei siis pysty lähtemään tilanteesta ilman vakavia seurauksia. Usein myös uhrin vapautta liikkua tai kommunikoida on rajoitettu. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 4.)

Ihmiskauppa on rikollisuuden yksi tuottoisimmista muodoista, heti huumeiden ja asekaupan jälkeen (Hannus 2018). Rikoksen tunnusmerkistön täyttymisen kannalta on oleellista, että uhria on erehdytetty, tai hänen riippuvaista asemaansa tai turvattomuuttaan hyväksikäyttäen hänet on alistettu toimimaan halutulla tavalla. (Poliisi, luettu 5.5.2020.)

Vaikka ihmiskauppaan liittyy usein kansainvälisyys, tapahtuu sitä myös Suomen rajojen sisäpuolella ilman kansainvälisiä seikkoja. Ihmiskauppa suomessa voi siis olla kokonaan paikallista tai muualta ulkomailta organisoitua. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 4.) Suomi toimii kauttakulkumaana jopa sadoille ihmiskaupan uhreille, joista osalle Suomi on varsinainen kohdema (Poliisi, luettu 5.5.2020).

2.1.1 Ihmiskaupan ilmenemismuodot

Hyväksikäytön muotoja ovat esimerkiksi pakottaminen tai painostaminen prostituutioon, toimintaan seksiteollisuudessa tai seksiviihteessä vastoin uhrin tahtoa. Myös muu seksuaalinen hyväksikäyttö voi sisältyä ihmiskauppaan. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 4.)

Hyväksikäyttö voi olla myös työhön pakottamista. Tällöin puhutaan työvoiman hyväksikäytöstä. Uhrilla on voitu teettää kohtuuttoman pitkiä työpäiviä, saatu palkka on voinut olla liian alhainen tai sitä ei ole maksettu ollenkaan. Työ itsessään on voinut olla raskasta ja vaarallista, sekä uhrin asuin- ja työskentelyolosuhteet ovat voineet olla niin huonoja, että ne ovat loukanneet ihmisarvoa. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 4.) Suomessa pakotyöhön liittyvää ihmiskauppaa on havaittu esimerkiksi siivousalalla ja kotiapulaisten keskuudessa (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2020, 7).

Elin- ja kudoskauppa, sekä avioliittoon, adoptioon, kerjäämiseen tai rikollisuuteen pakottaminen ovat myös ihmiskaupan eri muotoja. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 4.) Elinkauppaa ei ole kuitenkaan tullut Suomessa ilmi (Poliisi, luettu 5.5.2020).

Painostukseen voi liittyä esimerkiksi ylisuuri velka, uhkailu maasta poistamisella tai oleskeluluvan menettämällä, tai väkivallan uhka. Uhri alistetaan käyttämällä hyväksi tämän riippuvuutta tai muutoin turvatonta asemaa, varsinkin alaikäiset ja kehityksellisistä vammoista kärsivät ovat haavoittuvassa asemassa. Ihmiskauppias hakee uhristaan hyötyä, joka usein on taloudellista. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 4.)

2.1.2 Ihmiskaupan kaltaiset rikokset

Muutamit rikosnimikkeet ovat hyvin lähellä ihmiskaupan rikosoikeudellista tunnusmerkistöä. Kyseisiä rikoksia eli törkeää paritusta, törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja kiskonnan tapaista työsyryntää voidaan kutsua ihmiskaupan kaltaisiksi rikoksiksi. (Poliisi, luettu 5.5.2020.)

Laittoman maahantulon järjestäminen rikoksena kohdistuu yksilön sijasta valtioon. Henkilö tai henkilöt maksavat maahantulon järjestäjälle päästäkseen tiettyyn maahan laittomin keinoin. Rikoksen törkeässä tekemuodossa henkilöt tulevat usein Euroopan Unionin ulkopuolelta, ja maahantulon järjestämisen taustalla toimii jokin rikollisorganisaatio. (Poliisi, luettu 5.5.2020.)

Kiskonnantapainen työsyryntä tulee kyseeseen tilanteissa, joissa työnantaja käyttää hyväkseen esimerkiksi työntekijän riippuvaista asemaa tai ymmärtämättömyyttä vaikkapa kielitaidottomuuden vuoksi. Jos työtä teetetään kohtuuttomasti työsuojelua huomioimatta tai ihmisarvoa loukkaavissa olosuhteissa, ollaan lähellä ihmiskaupan tunnusmerkistön täyttymistä. (Poliisi, luettu 5.5.2020.)

Törkeä paritus puolestaan lähestyy ihmiskauppaa tilanteissa, joissa uhri on esimerkiksi erehdytetty prostituoiduksi lupaamalla hyvä työpaikka ulkomailta tai hänet pakotetaan jatkamaan toimintaa vastentahtoisesti. Väkivalta ja muut painostuskeinot parituksessa ovat todennäköisintä ihmiskauppaa Suomessa. (Poliisi, luettu 5.5.2020.)

2.2 Lainsäädäntö

Ihmiskauppaa koskevat säädökset tulivat Rikoslaisissa voimaan 1.8.2004. Ennen tätä ihmiskauppaa vastaaviin tekoihin sovellettiin mm. parituksen ja työsyryntän pykälää. (Poliisi, luettu 5.5.2020.)

Ihmiskaupan rikosoikeudellinen määritelmä löytyy Rikoslain 25 luvusta:

3 § (9.7.2004/650)

Ihmiskauppa

Joka

1) käyttämällä hyväksi toisen riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa taikka toista painostamalla,

- 2) erehdyttämällä toista tai tämän erehdyttä hyväksi käyttämällä,
- 3) maksamalla korvauksen toista määräysvallassaan pitävälle henkilölle tai
- 4) ottamalla vastaan sellaisen korvauksen

ottaa toisen määräysvaltaansa, värvää toisen taikka luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa toisen hänen saattamiseksi 20 luvun 9 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun tai siihen rinnastettavan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, pakkotyöhön tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin taikka elimien tai kudoksien poistamiseksi, on tuomittava ihmiskaupasta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

(19.12.2014/1177)

Ihmiskaupasta tuomitaan myös se, joka ottaa määräysvaltaansa kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön taikka värvää, luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa tämän 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa, vaikka mitään 1 momentin 1–4 kohdassa tarkoitettua keinoa ei olisi käytetty.

(19.12.2014/1177)

Yritys on rangaistava.

Törkeän ihmiskaupan rikosoikeudellinen määritelmä on kirjattu myös 25 lukuun:

3 a § (9.7.2004/650)

Törkeä ihmiskauppa

Jos ihmiskaupassa

- 1) käytetään 3 §:ssä tarkoitettujen keinojen sijasta tai lisäksi väkivaltaa, uhkausta tai kavaluutta,
- 2) aiheutetaan tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila taikka näihin rinnastettava erityisen tuntuva kärsimystä,
- 3) rikos kohdistuu kahdeksaatoista vuotta nuorempaan lapseen tai henkilöön, jonka kyky puolustaa itseään on olennaisesti heikentynyt, tai
- 4) rikos tehdään osana 6 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitetun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa (8.5.2015/564)

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteijä on tuomittava törkeästä ihmiskaupasta vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Törkeästä ihmiskaupasta tuomitaan myös se, joka alistaa toisen orjuuteen tai pitää toista orjuudessa, kuljettaa orjia tai käy kauppaa orjilla, jos teko kokonaisuutena arvostellen on törkeä.

Yritys on rangaistava.

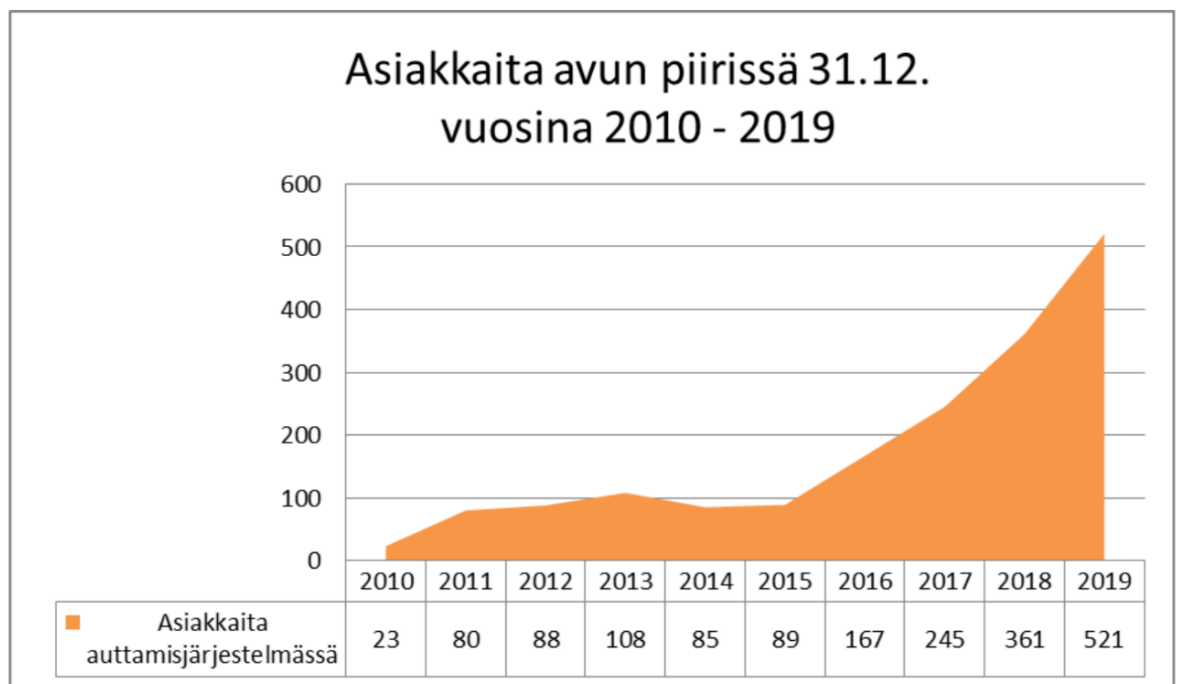
Uhrin auttamista koskeva lainsäädäntö on kirjattu lakiin kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta (746/2011) ja osittain lakiin kotoutumisen edistämisestä (1386/2010). Ulkomaalaislaissa (301/2004) säädetään ihmiskaupan uhrille myönnettävistä oleskeluluvista ja harkinta-ajasta.

2.3 Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä on viranomaistoimija, jonka toiminta perustuu lakiin. Järjestelmä auttaa ihmiskaupan uhriksi mahdollisesti joutuneita henkilöitä, näiden lapsia sekä henkilöitä, jotka avustavat ihmiskaupparikoksen tutkinnassa. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, ihmiskauppa.fi, luettu 21.5.2020)

Auttamisjärjestelmä on toiminut Suomessa vuodesta 2006 lähtien. Järjestelmällä on vuorokauden ympäri toimiva infopuhelin, johon voi soittaa mahdollisten uhrien lisäksi esimerkiksi viranomaiset ja media. Auttamisjärjestelmä on osa Maahanmuuttovirastoa, ja se toimii Sisäministeriön alaisuudessa Joutsenon vastaanottokeskuksessa. Joutsenon päätoimiston lisäksi auttamisjärjestelmällä on sivutoimipisteet Helsingissä ja Oulussa. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, ihmiskauppa.fi, luettu 21.5.2020)

Auttamisjärjestelmän asiakasmäärät ovat vuosi vuodelta nousseet, kuten kuvasta 1 huomataan. Ilmiön yhtenä syynä on se, että uhreja on opittu tunnistamaan aikaisempaa paremmin. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, ihmiskauppa.fi, luettu 21.5.2020) Vuonna 2019 järjestelmään otettiin asiakkaita 229. Määrä on yli kaksi kertaa suurempi vuoteen 2017 verrattuna. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2020, 3.)



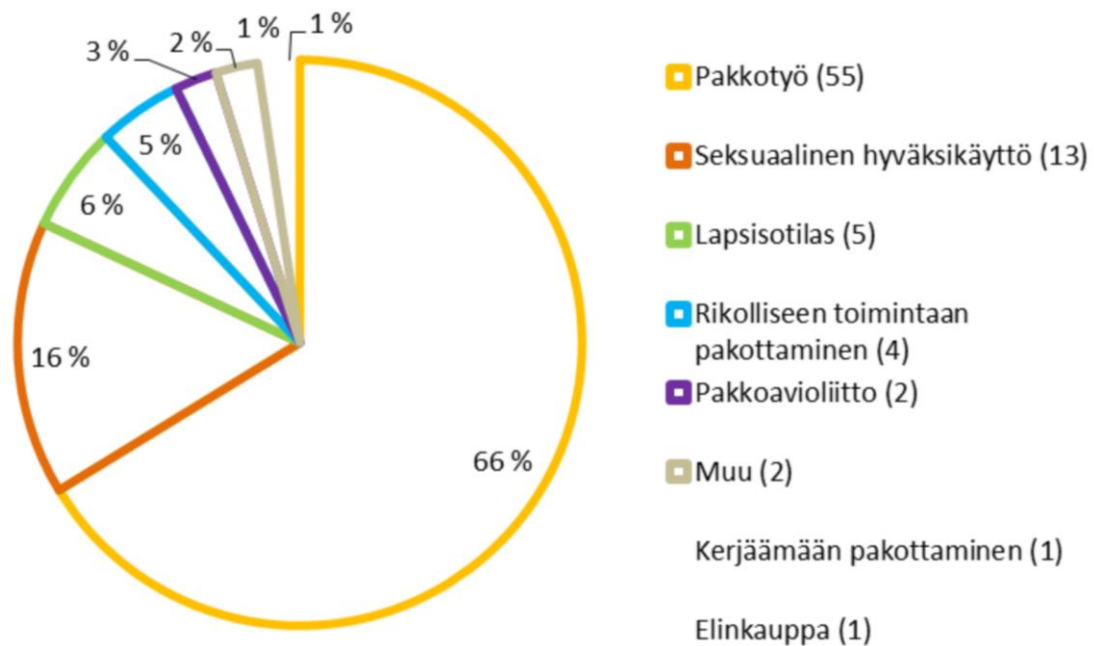
Kuva 1. Auttamisjärjestelmän asiakasmäärät. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2020, 8.)

Pakkotyön uhreiksi mahdollisesti joutuneita henkilöitä otettiin auttamisjärjestelmän asiakkaaksi 33 vuonna 2019 (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2020, 6). Pakkotyö on ollut auttamisjärjestelmään otettujen uusien poika- ja miesasiakkaiden eniten käytetty hyväksikäytön muoto, kuten kuvasta 2 huomataan.

Suomessa pakkotyötä esiintyy erityisesti ravintola-alalla, siivousalalla ja rakennusalalla. Auttamisjärjestelmä on myös vastaanottanut yhteydenottoja huomattavalta henkilömäärältä, jotka epäilevät itse joutuneensa hyväksikäytetyksi työvoimassa. Näitä yhteydenottoja ei kuitenkaan ole tilastoitu. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2020, 6.)

Seksuaalinen hyväksikäyttö on uusilla poika- ja miesasiakkailta pakkotyön jälkeen toiseksi eniten käytetty hyväksikäytön muoto. Pakkotyöhön verrattuna seksuaalista hyväksikäyttöä on kuitenkin 50 prosenttiyksikköä vähemmän.

Hyväksikäyttötarkoitus: miehet ja pojat (83)



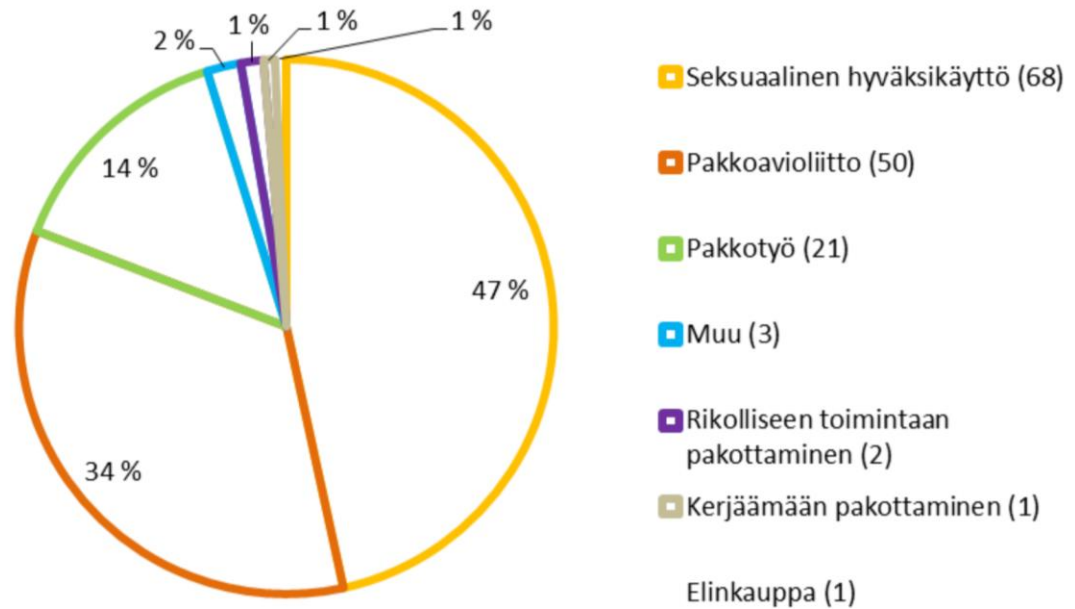
Kuva 2. Auttamisjärjestelmän vuoden 2019 uusien poika- ja miesasiakkaiden hyväksikäyttötarkoituksen jakautuminen. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2020, 12.)

Suomessa seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan uhreja otettiin auttamisjärjestelmään yhteensä 11 henkilöä vuonna 2019 (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2020, 7). Kuvasta 3 huomataan, että seksuaalinen hyväksikäyttö on ollut uusien tyttö- ja naisasiakkaiden eniten käytetty hyväksikäytön muoto.

Kuvasta 3 nähdään, että toiseksi eniten käytetty hyväksikäytön muoto uusilla tyttö- ja naisasiakkailta on ollut pakkoavioliitto. Pakkoavioliiton uhreja otettiin auttamisjärjestelmään yhteensä 52 vuonna 2019. Määrä oli yli kaksinkertainen vuoteen 2018 verrattuna. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2020, 6.)

Pakkoavioliittotilanteita on tunnistettu erityisesti lähisuhdeväkivaltatilanteissa, joihin viranomaisten on pitänyt puuttua. Tällöin puolison tilanne on alkanut selviämään turvakodissa. 20 henkilöä oli joutunut pakkoavioliittoon Suomessa tai ulkomailla niin, että liitto jatkui Suomessa. Uhri on saattanut myös tulla Suomeen perhesiteisiin perustuvalla oleskeluluvalla, vaikka kyseessä ei ole ollut vapaaehtoinen avioituminen. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2020, 7.)

Hyväksikäyttötarkoitus: naiset ja tytöt (146)



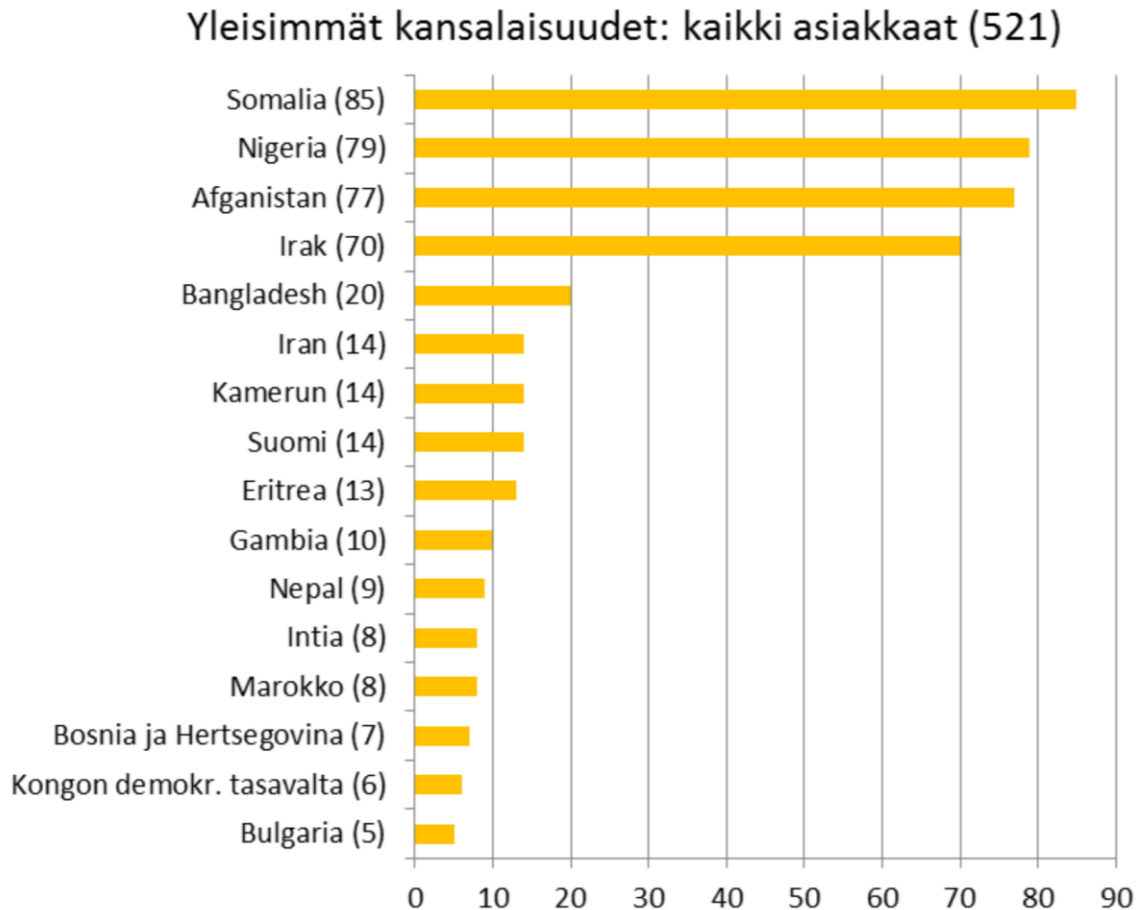
Kuva 3. Auttamisjärjestelmän vuoden 2019 uusien tyttö- ja naisiasiakkaiden hyväksikäyttötarkoituksen jakautuminen. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2020, 12.)

Seksuaalisen hyväksikäytön uhrin tilanne on usein erityisen hankala; hyväksikäyttö on kokonaisvaltaista ja tilanteeseen liittyy esimerkiksi väkivaltaa, häpeää ja arvottomuuden tunnetta. Juuri tämän tyylistä tilanteista uhrin on vaikea päästä pois ilman ulkopuolista apua. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2020, 7.)

Vuonna 2019 auttamisjärjestelmän uusista asiakkaista 69% oli hyväksikäytetty muualla, kuin Suomessa. Näistä eniten tunnistettiin seksuaalisen hyväksikäytön ihmiskaupan uhreja, joita oli 70 henkilöä. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2020, 7.)

Auttamisjärjestelmään otettujen asiakkaiden yleisin kansalaisuus on Somalia. Seuraavana tulevat Nigeria, Afganistan ja Irak. Kuvasta 4 nähdään, että nämä neljä kansallisuutta ovat hyvin tasavertaisia asiakkuksiensa lukumääriltä, ja näiden jälkeen ero seuraavaan kansallisuuteen on huomattava.

Vuoden 2019 loppuun mennessä auttamisjärjestelmän asiakkaana oli yhteensä 676 henkilöä. Näistä 155 asiakasta on auttamisjärjestelmässä olevien uhrien huollettavina olevia alaikäisiä lapsia. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2020, 8.) Uhreista 61% on naisia ja 39% miehiä (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2020, 15).



Kuva 4. Auttamisjärjestelmän yleisimmät kansalaisuudet. Yksityisyyden suojaamiseksi taulukossa ovat edustettuina ne kansalaisuudet, joita auttamisjärjestelmän asiakkaina on vähintään 5. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2020, 16.)

2.4 Ihmiskaupan uhrien tunnistaminen

2.4.1 Viitteitä mahdollisesta ihmiskaupan uhrista

Ihmiskaupan uhrin tunnistaminen voi olla hankalaa rikoksen laajan kirjon takia. Jos mahdollisen uhrin kanssa pystyy keskustelemaan, voi tältä yrittää kysyä esimerkiksi seuraavallaisia kysymyksiä:

”Painostaako joku uhria tekemään jotain, mitä hän ei haluaisi tehdä?”

”Onko uhri velkaa henkilölle/ryhmälle, joka painostaa häntä toimimaan tahdonsa vastaisesti?”

”Onko uhrille maksettu liian vähän palkkaa tai ei palkkaa laisinkaan, mutta et voi tehdä mitään asian eteen?”

”Onko joku uhkaillut uhria tai hänen läheisiään?”

”Onko uhria kielletty puhumasta asioistaan tai hakemasta apua?”

(Ihmiskaupan uhrin tunnistaminen, ihmiskauppa.fi, luettu 21.5.2020)

Ihmiskaupan uhrin voi pyrkiä tunnistamaan myös olosuhteiden perusteella.

Elinolosuhteissa viitteitä alisteisesta asemasta voivat olla esimerkiksi passin takavarikoiminen, tai henkilö ei välttämättä edes tiedä, missä maassa tai millä paikkakunnalla on. Henkilö on saattanut allekirjoittaa sopimuksia, joiden sisältöä hän ei tiedä, eikä hänellä ole mahdollisuutta liikkua ilman saattajaa. Viitteenä voi olla myös esimerkiksi alaikäinen lapsi, joka ei käy koulussa tai terveystarkastuksissa, tai vaikuta vanhempina esiintyvien henkilöiden lapselta. (Ihmiskaupan uhrin tunnistaminen, ihmiskauppa.fi, luettu 21.5.2020)

Asuinolosuhteissa merkkejä ihmiskaupasta voivat olla mm. asuminen työpaikalla, avaimen puuttuminen omaan asumispaikkaansa, tai asuminen epäinhimillisissä olosuhteissa (Ihmiskaupan uhrin tunnistaminen, ihmiskauppa.fi, luettu 21.5.2020).

Työolosuhteissa henkilö ei esimerkiksi saa palkkaa tai sitä maksetaan liian vähän, häneen voidaan käyttää fyysistä väkivaltaa, hänellä ei ole vapaapäiviä tai sairauslomaa, eikä työ sopimusta ole välttämättä ollenkaan (Ihmiskaupan uhrin tunnistaminen, ihmiskauppa.fi, luettu 21.5.2020).

Taloudellisissa olosuhteissa henkilöllä voi olla kohtuuton velkataakka, hänellä ei ole tietoa velan määrästä tai kertymisperusteista, sekä hänen pankkitilinsä voi olla jonkun toisen hallinnassa (Ihmiskaupan uhrin tunnistaminen, ihmiskauppa.fi, luettu 21.5.2020).

Sosiaalisissa olosuhteissa viitteitä saattavat olla mm. eristyneisyys, rajoitettu liikkumis- ja yhteydenpitovapaus, sekä henkilön tulkki voi vaikuttaa tulkkaavan jotakin muuta, kuin mitä henkilö itse on sanonut (Ihmiskaupan uhrin tunnistaminen, ihmiskauppa.fi, luettu 21.5.2020).

Psyykkisessä hyvinvoinnissa merkit ihmiskaupasta voivat olla esimerkiksi muistamattomuutta, erilaisia pelkotiloja, jatkuvia painajaisia tai lamaantuneisuutta (Ihmiskaupan uhrin tunnistaminen, ihmiskauppa.fi, luettu 21.5.2020).

Fyysisessä terveydessä saattaa näkyä esimerkiksi väkivallan merkkejä, hoitamattomia kroonisia sairauksia, nälkiintyneisyyttä ja hygienian puutetta (Ihmiskaupan uhrin tunnistaminen, ihmiskauppa.fi, luettu 21.5.2020).

Käyttäytymisessä ja tunnetiloissa voi esiintyä mm. luottamuksen puutetta, itkuisuutta, valehtelua, haluttomuutta puhua omasta tilanteestaan ja epäluuloisuutta (Ihmiskaupan uhrin tunnistaminen, ihmiskauppa.fi, luettu 21.5.2020).

2.4.2 Uhrien varsinainen tunnistaminen

Vastaanottolaissa on säädetty ihmiskaupan uhrin varsinaisesta/virallisesta tunnistamisesta. Tämä ei kuitenkaan ole sama asia, kuin auttamisjärjestelmään ottaminen. Auttamisjärjestelmään voidaan ottaa myös henkilö, josta ei olla vielä varmoja, onko tämä joutunut ihmiskaupan uhriksi. Varsinaista tunnistamista ei siis tarvitse tehdä auttamisjärjestelmään otettaessa, vaan se voidaan tehdä myöhemmin. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 12.)

Uhrin tunnistamisen voi tehdä rikosprosessin kautta, jolloin esitutkintaviranomainen, syyttäjä tai tuomioistuin tunnistaa uhrin. Tunnistamisen voi tehdä myös Maahanmuuttovirasto sekä Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä. Tunnistamisen tarkoituksena on taata uhrin oikeudet saada palveluita ja tukitoimia. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 13.) Rikosprosessissa esitutkintaviranomainen tai syyttäjä tekevät uhrin tunnistamisen aloittaessaan tutkinnan tätä mahdollisesti koskevasta ihmiskaupparikoksesta. Tuomioistuin puolestaan tekee tunnistuksen silloin, jos katsoo henkilön joutuneen ihmiskaupparikoksen uhriksi. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 13.)

Uhri voi hakea Maahanmuuttovirastosta ihmiskaupan uhrin oleskelulupaa, jos hänet on tunnistettu uhriksi rikosprosessin kautta. Maahanmuuttovirasto puolestaan tekee tunnistuksen uhrista luvan myöntäessään. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 13.)

Jos rikosprosessin jossakin vaiheessa tulee ilmi, ettei henkilö ole joutunut ihmiskaupparikoksen uhriksi, auttamisjärjestelmän asiakkuus joudutaan päättämään. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 13.)

Auttamisjärjestelmä voi tunnistaa mahdollisen uhrin kahdessa tilanteessa. Ensimmäisessä tilanteessa henkilö on joutunut ihmiskaupan uhriksi ulkomailla, mutta esitutkintaviranomainen tai syyttäjä on päättänyt olla aloittamatta tutkintaa. Tällöin auttamisjärjestelmä voi tehdä uhrin tunnistamisen, jos on perusteltua syytä katsoa, että hän on ihmiskaupan uhriksi kuitenkin joutunut. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 14.)

Toisessa tilanteessa syytettä ei ole voitu nostaa ketään vastaan, vaikka henkilö ihmiskaupan uhriksi olisikin joutunut Suomessa tai ulkomailla. Esitutkinnan keskeyttämistä tai päättämistä koskevasta päätöksestä tulee tällöin tulla ilmi, että henkilö on kuitenkin ihmiskaupparikoksen uhriksi joutunut. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 14.)

Vuonna 2019 auttamisjärjestelmä on arvioinut 27 asiakkaansa virallista tunnistamista. Vuoden 2019 loppuun mennessä kuitenkin 57 asiakasta oli edelleen jonossa odottamassa tunnistamisen arviointia. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2020, 17.)

2.5 Ihmiskaupan uhrien auttaminen

Jos uhrilla ei ole Suomessa kotikuntalaissa tarkoitettua kotikuntaa, auttamistoimet järjestää Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä. Auttamisjärjestelmä on viranomaistoimija, jonka tehtävät on säädetty laissa. Avun saaminen perustuu uhriksi joutuneen oikeuksiin. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 4-5.)

Tapauksissa, joissa uhrilla on kotikunta Suomessa, on kotikunnan tehtävä järjestää auttamistoimet. Tällöin auttamisjärjestelmä toimii yhteistyössä kunnan kanssa, mutta kustannukset tulevat kunnan maksettaviksi. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 5.)

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä tekee varsinaiset hallintopäätökset uhriin liittyen. Näihin päätöksiin kuuluvat uhrin tunnistaminen, ottaminen auttamisjärjestelmään, toipumis- ja harkinta-ajasta sekä auttamistoimista päättäminen. Kotikunta ei siis kuitenkaan pääätä uhrin ottamisesta auttamisjärjestelmään, vaikka mahdollisen kotikunnan tehtävä on itse auttaminen järjestää. Hallintopäätöksistä voi valittaa. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 5-6.)

Uhrille ei koskaan anneta palveluita vasten tämän tahtoa. Tästä on kuitenkin poikkeuksena Lastensuojelulain säädökset. Alaikäisen uhrin ollessa kyseessä tulee myös pyytää tämän edustajan suostumus. Auttamistoimet ovat aina yksilöllisiä, jotka pohjautuvat uhrin tuen tarpeen arviointiin. Yhteistyössä voi olla mukana myös muitakin viranomaisia, esimerkiksi poliisi, lastensuojelu tai Maahanmuuttovirasto. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 6-8.)

Itse apu voi olla esimerkiksi terveydenhuoltopalveluita ja turvallinen majoitus. Jos uhri on ulkomaalainen ja haluaa palata takaisin kotimaahansa, hänellä on oikeus kotiinpaluun tukemiseen. Jos kyseessä on lapsiuhri, tämän vanhempi tai huoltaja jäljitetään, jos se on lapsen edun mukaista. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 5-6.)

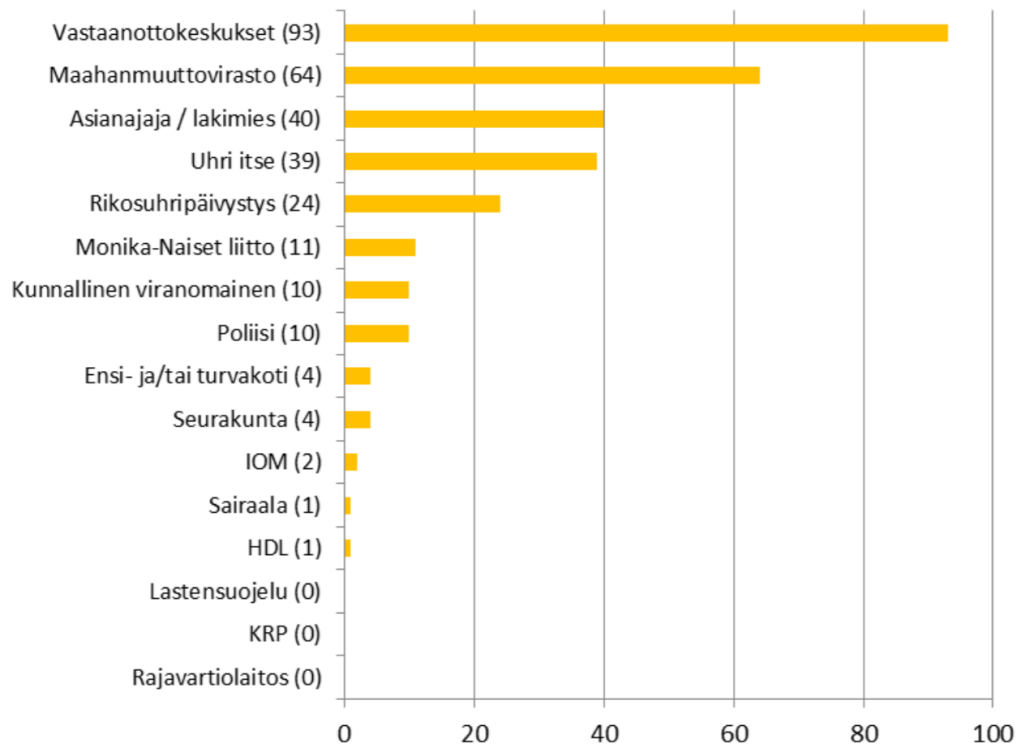
Auttamisjärjestelmään pääsee, vaikka rikosilmoitusta ei olisi vielä tehty. Uhri saa myös palveluja, vaikkei sitoutuisi todistamaan rikoksesta epäiltyä vastaan rikosprosessissa. Järjestelmään pääseminen edellyttää hakemusta eli esitystä. Esityksen auttamisjärjestelmään ottamisesta voi tehdä julkisen, yksityisen tai kolmannen sektorin toimija, tai uhri itse. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 7-8.)

Auttamisjärjestelmään tehtävää esitystä ei saa tehdä ilman, että siitä on kerrottu esitettävälle henkilölle eli uhrille. Järjestelmästä on myös kerrottava uhrille kysyttäessä suostumusta järjestelmään hakeutumiseen. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 8.)

Esityksestä henkilön ottamisesta auttamisjärjestelmään ja tämän suostumuksesta on olemassa erilliset lomakkeet. Esityksen voi tehdä myös vapaamuotoisesti. Esityksestä tulee tulla ilmi henkilötiedot ja perustelut, miksi tämän epäillään joutuneen ihmiskaupan uhriksi, sekä kertomus tapahtumista, jotka ovat johtaneet epäilyihin. Myös arvioitu avuntarve olisi hyvä liittää esitykseen. Valmiit esitykset voi lähettää Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmälle postitse tai sähköpostitse. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 8.)

Esityksen jälkeen auttamisjärjestelmä ottaa yhteyttä uhriin ja järjestää tapaamisen, jos se on tarpeellista. Myönteisestä ja kielteisestä päätöksestä auttamisjärjestelmään ottamisesta ilmoitetaan henkilölle suoraan tai tämän avustajan välityksellä. Päätös voidaan tehdä myös kiireellisissä tapauksissa suullisesti. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 9.)

Auttamisjärjestelmään uhreja ohjanneet tahot vuonna 2019 - esityksiä 303



Kuva 5. Auttamisjärjestelmään uhreja ohjanneet tahot vuonna 2019. Esitys järjestelmään ottamiseksi on ollut joko kirjallinen tai suullinen. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2020, 10.)

Kuvasta 5 nähdään, että vuonna 2019 auttamisjärjestelmään eniten uhreja ohjannut taho on vastaanottokeskukset ja Maahanmuuttovirasto. Tämä käy järkeen, sillä kuten aikaisemmin kuvasta 4 huomattiin, suurin osa auttamisjärjestelmän asiakkaista eli uhreista on ulkomalaisia. He luonnollisesti ovat tekemisissä esimerkiksi Suomeen saapuessaan joko vastaanottokeskuksen tai Maahanmuuttoviraston kanssa.

Huomioitavaa on, että 303 esityksestä poliisi on esittänyt järjestelmään otettavaksi vain kymmentä uhria.

2.6 Toipumisaika

Suomessa laillisesti olevalle auttamisjärjestelmään otettavalle henkilölle voidaan myöntää toipumisaikaa. Toipumisaika myönnetään auttamisjärjestelmään otettaessa 30 päiväksi, mutta olosuhteiden edellyttäessä sitä voidaan jatkaa 90 päivään saakka. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 9-10.)

Toipumisaika on tarkoitettu uhreille, jotka ovat esimerkiksi erityisen pelokkaita tai heikossa kunnossa, ja eivät siksi kykene yhteistyöhön viranomaisen kanssa. Toipumisajan tarkoituksena on, että uhri saa levätä ja harkita, haluaako hän tähän yhteistyöhön ryhtyä. Tänä aikana esitutkintaviranomaisena eikä syyttäjä saa olla yhteydessä uhriin ilman tämän suostumusta.

Toipumisaikaa ei myöskään myönnetä automaattisesti kaikille, eikä sitä voi erikseen hakea. Tarve toipumisajalle arvioidaan jokaisen kohdalla erikseen. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 9-10.)

Aina ihmiskaupan uhri ei tarvitse toipumisaikaa. Tällöin auttamisjärjestelmä ilmoittaa poliisille asiakkaana olevasta uhrista. Auttamisjärjestelmä voi myös avustaa ja tukea uhria yhteistyössä esitutkintaviranomaisen kanssa. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 10.)

2.7 Harkinta-aika

Harkinta-ajasta säädetään Ulkomaalaislaissa. Se on tarkoitettu uhreille, joilla ei ole laillista oleskeluoikeutta Suomessa. Harkinta-aikana oleskelu on laillista, eikä silloin saa tehdä uhria koskevaa maasta poistamispäätöstä tai laittaa täytäntöön aikaisemmin tehtyä päätöstä. Aikaa myönnetään 30 päivästä enintään kuuteen kuukauteen. Harkinta-aikaa koskevia päätöksiä voi auttamisjärjestelmän lisäksi tehdä poliisi ja rajatarkastusviranomainen. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 10-11.)

Harkinta-aika on toipumisajan tavoin tarkoitettu uhrille mahdollisuudeksi toipua kokemastaan ja päättää yhteistyöstä esitutkintaviranomaisen kanssa. Auttamisjärjestelmä ilmoittaa harkinta-ajan päätöksestä poliisille, jotta oleskelua tarkistava viranomainen on tietoinen oleskeluoikeudesta. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 11.)

Jos uhri oma-aloitteisesti solmii suhteet ihmiskaupasta epäiltyihin uudestaan, voidaan harkinta-aika keskeyttää. Keskeytys on mahdollista myös silloin, jos uhrin toiminnallaan vaarantaa yleistä turvallisuutta, kansanterveyttä tai Suomen kansainvälisiä suhteita. Harkinta-aikaan liittyvistä päätöksistä ei voi valittaa. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 11.)

Auttamisjärjestelmä on antanut 23 asiakkaalle harkinta-ajan, jonka kesto on ollut keskimäärin 2-4 kuukautta (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2020, 17).

2.8 Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä poistaminen

Mikäli ihmiskaupan uhria ei virallisesti tunnisteta uhriksi rikosprosessissa tai Maahanmuuttoviraston tai auttamisjärjestelmän toimesta, henkilö poistetaan auttamisjärjestelmästä. Poistaminen voidaan tehdä myös silloin, jos uhri ei tarvitse enää apua tai halua olla järjestelmässä, tai jos hän katoaa, poistetaan tai poistuu Suomesta pysyvästi. Uhri poistetaan järjestelmästä myös silloin, jos hän aiheuttaa vakavaa vaaraa yleiselle järjestykselle tai turvallisuudelle. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 14.)

Auttamisjärjestelmästä poistamisen jälkeen uhrille voidaan antaa apua kohtuullisen ajan. Järjestelmästä poistettava asiakas pyritään ohjaamaan muiden palveluiden piiriin. Tilanteen

vaatiessa uhri voidaan ottaa myös takaisin auttamisjärjestelmään. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017, 14.)

2.9 Esimerkkitapaus

Vuonna 1959 syntynyt espoolaismies tuomittiin kolmen vuoden ja kahden kuukauden vankeusrangaistukseen ihmiskaupasta, raiskauksesta ja pahoinpitelystä. Rikokset tapahtuivat vuosina 2015-2016. Mies oli käyttänyt hyväkseen vuonna 1994 syntynyttä naista. (Marttinen, 2020.)

Nainen oli ollut kielitaidoton ja rahaton, josta oli syntynyt riippuvuussuhde mieheen. Mies oli myös ottanut naisen passin haltuunsa, pitänyt tätä nälkäisenä ja rajoittanut tämän yhteydenpitoa vanhempiinsa. Ihmiskaupparikoksen lisäksi mies oli tehnyt fyysistä väkivaltaa naiselle ja pakottanut tämän useita kertoja sukupuoliyhteyteen kanssaan, jotka omilta osiltaan täyttivät myös pahoinpitelyn ja raiskauksen tunnusmerkistöt. Nainen ei ollut aluksi uskaltanut kertoa kokemastaan kenellekään, koska oli pelännyt miestä. (Marttinen, 2020.)

Kyseinen tapaus on mielestäni ihmiskaupparikoksen osalta hyvin selkeä. Ensimmäiset ihmiskauppaan viittaavat tekijät löytyvät uhrin elinolosuhteista, eli tekijä on vienyt uhrin passin ja pitänyt tätä nälkäisenä. Taloudellisissa olosuhteissa huomiota pitäisi herättää rahattomuus, eli taloudellinen riippuvuus tekijästä. Yhteydenpidon rajoittaminen ja kielitaidottomuus viittaavat sosiaalisissa olosuhteissa olevan jotakin vialla. Fyysisessä terveydessä on saattanut näkyä merkkejä naisen kokemasta pahoinpitelystä, sekä kaiken edellä mainitun yhteen tulemana tämä on vaikuttanut naisen psyykkiseen hyvinvointiin niin, ettei tämä ole uskaltanut kertoa asiasta.

3 HAASTATTELUT TUTKIMUSTULOKSET

3.1 Haastateltavat

Haastatteluissa olen käyttänyt teemahaastattelua, jonka runko on jaettu kolmeen pääotsikkoon. Jokaisen pääotsikon alla on siihen liittyviä kysymyksiä. Samat pääotsikot toimivat myös väliotsikkoina tässä luvussa, jolloin haastatteluiden ja tutkimustulosten eteneminen etenevät samassa järjestyksessä, kuin itse teemahaastattelussa (katso liite 1).

Vaikka haastatteluissa käytin valmiiksi suunniteltua kysymysrunkoa, oli keskustelu kuitenkin vapaata. Haastatteluiden toteutustapa vaihteli johtuen vallitsevasta koronavirustilanteesta, joka hankaloitti matkustamista ja henkilökohtaisesti haastatteluiden tekemistä. Yhden haastatteluista tein henkilökohtaisesti ja kaksi puhelimitse. Haastattelut nauhoitettiin, ja saatu aineisto on purettu litteroimalla. Haastattelut olivat kestoltaan noin puolesta tunnista tuntiin. Erään haastateltavan kohdalla käytin sähköpostihaastattelua. Haastateltava sai teemahaastattelun kysymysrunгон sähköpostiinsa, ja kirjoitti sen perusteella itse vastauksensa.

Haastattelin opinnäytetyöhöni neljää ihmiskauppaan perehtynyttä henkilöä. Kaksi heistä edustaa poliisin päällystystä ja yksi alipäällystystä, mutta jokainen heistä on tai on ollut työssään tekemisissä ihmiskaupan kanssa. Päällystön edustajat ovat toimineet tutkinnanjohtajina ihmiskaupparikosten parissa. Alipäällystykseen kuuluva haastateltava on puolestaan ollut tekemisissä ihmiskaupan kanssa yli kymmenen vuoden ajan erilaisissa tehtävissä mm. tutkijana, kouluttajana ja asiantuntijana. Neljäs haastateltava on siviili, joka työskentelee ihmiskaupan vastaisen työn parissa. Haastateltavat työskentelevät eri puolilla Suomea.

Haastatteluissa tuli ilmi, että ihmiskauppaa esiintyy Suomessa enemmän, kuin mitä sitä tulee tietoon. Tämän arveltiin johtuvan siitä, ettei kaikkea ihmiskauppaa osata vielä tunnistaa. Eräs haastateltava kertoi seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan tulevan Suomessa vielä heikommin tietoon, kuin Euroopan muissa maissa. Ja näissäkin tapauksissa on usein kyse henkilöstä, joka hakee Suomesta turvapaikkaa tai kansainvälistä suojelua.

Kahdessa haastattelussa ilmeni, ettei ihmiskaupan tilanne olisi Suomessa kuitenkaan pahin mahdollinen, vaikka yksittäinenkin ihmiskauppatapaus on vakava vapautteen kohdistuva rikos. Vuositasolla puhutaan kymmenistä tapauksista, joten tilastollisesti kyseessä on hyvin marginaalinen ilmiö. Erään haastateltavan mukaan on kuitenkin menty hurjasti eteenpäin ihmiskaupan tunnistamisen osaamisessa.

”Vajaa kymmenen vuotta sitten ihmiskauppa oli sana, mutta sisältö puuttui.”

Erään haastateltavan mielestä ihmiskaupan tilanne Suomessa on hälyttävä. Tämä johtuu siitä, ettei resursseja juttujen tutkintaan ja ennen kaikkea paljastamiseen käytännössä ole. Tai jos on, niin niitä on hyvin vähän ja sama resurssi on korvamerkitty moneen muuhunkin.

Työperäisestä ihmiskaupasta puhuttaessa Suomessa on huomattavissa selkeät riskialueet tai -alat, joissa on havaittu enemmän ihmiskauppaa, kuin monilla muilla aloilla. Tällaisia riskialoja ovat esimerkiksi ravintola-, siivous- ja rakennusalat, sekä puutarha- ja kausityö. Uudemmina aloina ovat autopesulat ja parturiliikkeet, joissa on ollut havaittavissa hyväksikäyttöä. Työperäisestä ihmiskaupasta uskottiin jäävän piiloon valtaosa.

3.2 Ihmiskaupan uhrin tunnistaminen

Haastatteluissa tuli ilmi, että ihmiskaupan uhrin tunnistaminen on prosessina vaikea ja monimutkainen. Tunnistaminen vaatii opettelua ja kokemusta, mutta tiettyjä merkkejä täytyy havaita. Näistä merkeistä on tehty erilaisia tunnistuslistoja ja -lomakkeita helpottamaan itse tunnistamista. Eräs haastateltava toi kuitenkin ilmi ongelman näissä ”check-listoissa”, sillä hänen mukaansa ulkoiset tekijät eivät useinkaan anna koko totuutta. Haastateltava kertoi olleensa mukana useammassa jutussa, jossa ulkoisten indikaattorien pohjalta oli ajateltu kyseessä olevan varmasti uhri, ja myöhemmin tämä olikin paljastunut päätekijäksi.

”Yleensä ihmiskaupan tunnistamisesta sanotaan, että se ei ole mikään hetkelinen teko, vaan prosessi.”

Yhden haastateltavan mukaan tunnistamista vaikeuttavat tietyt stereotyyppiset käsitykset siitä, mitä ihmiskauppa on. Näitä ovat esimerkiksi fyysinen väkivalta ja vapauden riistäminen. Sen takia olisi tärkeää lisätä ymmärrystä ihmiskaupasta ja siitä, minkä tyyppistä dynamiikkaa se pitää sisällään, koska vasta silloin sitä voidaan tunnistaa.

Ihmiskaupan uhrilla on selkeästi alisteinen asema. Alisteinen asema voi syntyä mm. siitä, että liikkumisvapautta on rajoitettu. Uhrilla ei esimerkiksi ole avaimia omaan asuntoon tai työpaikalle. Näiden paikkojen välillä saatetaan liikkua ohjatusti tai työnantajan kuljettaamana. Ihmiskaupan ääritapauksissa uhrin henkilöllisyyttä osoittavat asiakirjat ovat tyypillisesti työnantajan hallussa. Uhrilla saattaa olla myös useampia pankkitilejä, mutta pankkikortit ja verkkopankkitunnukset voivat olla työnantajalla.

Hyväksikäyttö tapahtuu usein manipulatiivisessa uhrin kiristämiseen, heikkouksiin tai riippuvuuksiin pureutuvassa suhteessa. Näin uhri saadaan tekemään asioita, joita tekijä haluaa. Erään haastateltavan mukaan näiden hienovaraisten, manipulatiivisten ja riippuvuutta hyödyntävien tekijöiden ymmärtäminen tekijän ja uhrin suhteessa on tärkeää.

”Olen monesti sanonut, että siinä suhteessa on vastaavia piirteitä, kuin lähi-suhdeväkivallassa. Että kun mietitään, miksei se uhri pakene tekijältä, miksei se vaan lähtenyt, että eihän kukaan ole sitä pakottanut jäämään sillä tavalla, että olisi jotenkin sidottu tai lukittu ovien taakse. Ihmiskaupassa on vastaavan-tyyppistä kietoutumista, mikä osaltaan vaikuttaa siihen, että ihmiset kokevat mahdollisuutensa poistua tai puolustautua olevan hyvin rajoitetut.”

Alisteinen asema voi näkyä myös todella pitkissä työajoissa, eli työpaikalla ei noudateta minkäänlaista työaikalainsäädäntöä. On saatettu rajoittaa myös uhrin vapautta asumiseen, liikkumiseen, pukeutumiseen, hygieniaan, perhesuhteisiin ja sosiaalisen elämään. Suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumista on voitu rajoittaa, uhrilla ei ole mitään mahdollisuutta päästä esimerkiksi kouluttautumaan, kursseille, oppimaan suomen kieltä tai muodostamaan sosiaalista verkostoa Suomessa.

Yhdessä haastattelussa nostettiin esille sitä, etteivät ihmiskaupan uhrin käsittele itse itseään uhrina, vaan he tulevat usein hakemaan apua aivan muista syistä. Ihmiskauppa ei välttämättä ole uhreille terminologinakaan lainkaan tuttua. Siksi on tärkeää saada uhrin luottamus ja luoda sellainen ympäristö, jossa nämä ihmiset kokevat voivansa kertoa vastapuolelle kipeistäkin kokemuksistaan.

Kaikissa haastatteluissa tuli ilmi yleisimmän hyväksikäytön muodon Suomessa olevan työperäinen ihmiskauppa. Työperäisessä ihmiskaupassa hyväksikäyttö näkyy esimerkiksi työn-tekijän houkuttelemisessa Suomeen elintason perässä. Uhrille saatetaan tuoda esille mahdollisuus perheen tuomisesta Suomeen. Tämän jälkeen työntekijä joutuu maksamaan tai velkaantumaan työnantajalle päästäkseen Suomeen. Tämä puolestaan johtaa siihen, että osa palkasta menee suoraan työnantajalle, jotta uhri saa maksettua pelkästään Suomeen

tulemistaan. Hyväksikäyttö saattaa lähteä siis jo Suomeen hakeutumisesta, jota seuraa kuukausien tai vuosien alipalkkaus, tai jopa palkatta työskentely.

Haastatteluissa tuli ilmi, että ihmiskaupan uhrin voi tunnistaa hyvinkin moninainen joukko. On myös tilanteita, joissa yksittäinen ravintolassa käynyt asiakas on epäillyt, että tilanteessa saattaa olla jotakin pielessä ja on antanut asiasta vihjeen eteenpäin. Jokainen, joka on tekemisissä heikossa tai haavoittuvassa asemassa olevan ihmisen kanssa voi tunnistaa uhrin. Kuitenkin valtaosa tunnistamisesta on viranomaisten vastuulla.

Poliiseja on koulutettu ihmiskaupan tunnistamiseen jo useampia vuosia, mutta pelkkä poliisin tekemä tunnistaminen ei riitä. Sitä pitäisi osata tehdä myös kaikki muut ihmiset, jotka ovat uhrin kanssa tekemisissä.

”Esimerkiksi pelastuslaitos pääsee palotarkastuksille joka ainoaan paikkaan. Jos heidät saataisiin opetettua tunnistamaan viitteitä ihmiskaupasta, esim. onko siellä aina ne työntekijät? Löytyykö työnantajan tiloista patjoja tai nukkumiseen liittyviä tiloja? Näyttääkö, että joku majoittuu siellä muuten, säilyttää tavaroitaan?”

Myös verohallinto tekee ohjausta ja opastusta eri yrityksissä, ja saattavat huomata paikalla kielitaidottomia työntekijöitä. Lisäksi kassaliikenteeseen ja rahavirtoihin liittyen voi olla huomattavissa viitteitä ihmiskaupasta.

Samoin aluehallintoviraston työsuojeluvastuuhenkilöt tekevät tarkastuksia. Varsinkin työperäisessä ihmiskaupassa työsuojelupuoli on äärimmäisen merkityksellinen. Nämä henkilöt voisivat perustarkastuksissaan havainnoida viitteitä ihmiskaupasta. Näitä merkkejä ovat esimerkiksi aina samojen ihmisten paikalla oleminen, sekä erityisen siistit ja työaikalainsäädännön mukaiset työvuorolistat. Jos yrityksessä on paljon ulkomaalaisia työntekijöitä, eikä työvuorolistoissa ole yhtään ylityö- tai muutakaan vastaavaa merkintää, on tämä yksi merkki mahdollisesta työperäisestä ihmiskaupasta. Tätä kutsutaan viranomaislistaksi, ja oikea työvuorolista on tällöin jossakin ihan muualla.

Haastateltavat kokivat, että myös muut virastot voivat tunnistaa uhrin, esimerkiksi sosiaali- viranomaiset, Kela ja lääketieteen ammattilaiset. Varsinkin ulkomaalaisten osalta pitäisi esimerkiksi normaalisti lääkäriin tullessa soida hälytyskellot, jos henkilöllä on aina joku saattaja, joka puhuu tämän puolesta ja esittää hänen asiakirjojaan. Tilanteessa olisi myös hyvä mahdollisuus käyttää tulkkia, siirtää saattaja hetkeksi sivuun ja käydä asiaa läpi ilman välikäsiä.

Tunnistaminen koskettaa myös montaa muutakin alaa, esimerkiksi maahanmuuttoviranomaisia, opetushenkilökuntaa, kuraattoreita, koulupsykologeja, neuvoloita, Rajavartiolaistosta, Tullia, Rikosuhripäivystystä ja kolmannen sektorin toimijoita.

Haastateltavat olivat yleisesti ottaen sitä mieltä, että poliisilla on riittävää alustavaa osaamista ihmiskaupan uhrien tunnistamiseen ja kehityksen suunta on koko ajan parempaan päin.

Erään haastateltavan mukaan olisi järkevää perustaa erikoisryhmä tällaisten rikosten tutkimista ja paljastamista varten, ja joka sen lisäksi pitäisi huolta valtakunnallisesta osaamisesta muutoinkin. Näin syntyisi tietynlainen osaamisen ja erikoistumisen nyrkki, joka jakaisi omaa osaamistaan muille. Tällainen ihmiskauppaan erikoistunut ryhmä perustettiin haastatteluiden jälkeen loppuvuodesta 2020 (Teittinen 2020).

Toisen haastateltavan mielestä ei myöskään ole riittävää, että ihmiskaupasta koulutetaan vain kerran, ja sen jälkeen uskotaan osaamisen olevan hyvällä tasolla. Koulutusta ja tietotasausta täytyisi pitää yllä. Haastateltavat uskoivat myös, että mitä enemmän ihmiskauppaan liittyviä tilanteita kohtaa ja mitä enemmän niiden parissa konkreettisesti työskentelee, sitä paremmaksi tunnistamisessa tulee.

Yhden haastateltavan mielestä poliisin osaaminen uhrien tunnistamiseen ei ole riittävällä tasolla. Haastateltava perusteli kantaansa sillä, miltä tasolta itse katsoo ihmiskauppaa, hyväksikäyttöä ja koko kokonaisuutta. ”Perustunnistukseen”, eli tapaukseen, jossa on selvät merkit, pystyy jokainen poliisi. Haastateltavan mukaan asia ei kuitenkaan usein ole niin yksinkertainen. Vielä kriittisempi kysymys haastateltavan mielestä oli tunnistamisen jälkeiset vaiheet, eli mitä sitten kuuluu tehdä?

3.3 Ihmiskaupan uhrin auttaminen

Haastatteluissa selvisi, että käytännössä ainoa toimija, jonka kautta saadaan ihmiskaupan uhrille apua, on Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä. Auttamisjärjestelmällä on ympäri vuorokauden puhelinpäivystys, johon voi soittaa ja kysyä neuvoa. Eräs haastateltava painotti nimenomaan tätä, että esimerkiksi normaalissa keikkapartiossa osattaisiin soittaa auttamisjärjestelmän numeroon. Sen jälkeen asiat alkavat edetä omalla painollaan. Toinen tärkeä asia on muistaa kysyä uhrin suostumusta apuun. Auttamisjärjestelmään voi soittaa myös jo etukäteen, jos on esimerkiksi epäilyä ihmiskaupasta tietyssä paikassa. Kohteeseen voidaan mennä sitten yhdessä.

Esille nostettiin myös se, ettei uhri joutuisi tekemisiin rikoksesta epäillyn kanssa vaikkapa poliisipartion poistuttua paikalta. Muutoin epäilty saattaa tehdä uhrille jotakin sellaista, ettei tämä seuraavana päivänä haluakaan apua. Uhria voidaan uhkailla myös esimerkiksi suvun häpäisyllä tai kotimaahan passittamisella. Täytyy siis ymmärtää myös kulttuurisia eroja, eli suomalaisille yhdentekevältä tuntuva asia saattaa jossain muussa maassa olla aivan valtava häpeä.

”Hyväksikäyttö perustuu kokonaisvaltaiseen hallintaan. Tekijällä on joku painostuskeino uhriin, on se sitten sairaat omaiset kotimaassa, perheen henki tai terveys, mikä ikinä onkaan. Jos siihen tilanteeseen puututaan tietämättä, mikä se ruuvi on, ja uhri ei uskallakaan puhua meille, niin meiltä tippuu työkalut pois. Eli käytännössä puuttumalla pilataan uhrin elämä, jos se tehdään väärin.”

Haastatteluissa nousi esille Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän rooli myös uhrin tukemisessa rikosprosessissa. Kun auttamisjärjestelmään pääsee, niin palvelut räätälöidään yksilöllisesti uhrin tarpeiden mukaan. Palvelut voivat liittyä asumiseen, ruokaan, vaatetukseen ja jopa perustarpeisiin lähtien hygieniasta tai lääkärikäynneistä.

Tämän takia olisi tärkeää tutkijatasolta lähtien esittää jutun tutkimista ihmiskauppana, jos tunnusmerkistö yhtään näyttää täytyvän. Näin uhri saa tarvitsemansa avun, sillä esimerkiksi kiskonnan tapaisesta työsyrynnästä auttamisjärjestelmään ei pääse, jolloin ihminen jää oman onnensa nojaan. Tällöin työnantaja saattaa sanoa työntekoon oikeuttavalla oleskeluluvalla Suomessa olevalle uhrille, että hän ilmoittaa viranomaisille, ettei tämä ole enää töissä. Tämä tarkoittaa sitä, että uhri lähtee Suomesta. Auttamisjärjestelmän asiakkaana puolestaan uhri on Suomessa valtion kustantamana koko rikosprosessin ajan.

Rikosprosessin aikana on tärkeää, että uhrilla on avustaja, joka hallitsee ihmiskaupparikokset. Oikeusaputoimistoissa alkaa olla melkein valtakunnallisesti ihmiskauppaan erikoistuneita juristeja. Lainsäädäntö mahdollistaa avustajan määräyksen myös parituksen kohteille ihmiskaupan tunnistamista varten.

Tärkeää on muistaa myös henkiset tukitoimet, koska kyseessä on rikoksen uhri. Rikosuhripäivystys on olennainen tässä asiassa. Uhrille olisi hyvä järjestää oma tukihenkilö rikosprosessin ajaksi. Monen uhrin kotimaassa poliisi on korruptoitunut ja poliisia pelätään. Kynnys edetä rikosprosessissa on siksi valtava, koska uhrin peilaavat tilanteeseen kotimaataan. Tämän takia hyvä avustaja ja tukihenkilö tai -henkilöt ovat äärettömän tärkeitä.

”Uhrin auttaminen rikosprosessissa on moniviranomais- ja sidosryhmäyhteistyötä. Mukana on sosiaalitoimi, auttamisjärjestelmä, Migri, poliisi ja niin edelleen. Kaikki ovat mukana ja kaikkien pitää olla hereillä, että uhri saa ne palvelut, mitä tarvitsee (miehellään vähän etupeltoon), tieto kulkee ja mikä kriittisintä: uhrin turvallisuudesta huolehditaan.”

Haastatteluista selvisi, että poliisin osaamista ohjata ihmiskaupan uhri avun piiriin voitaisiin vielä kehittää. Eräs haastateltava kertoi asian helpottuneen uuden EU-direktiivin myötä, kun ylipäätään tehdään uhrin suojelutarpeen arviointia esitutkinnassa. Haastateltavan mielestä perustasolla puhuttaessa osaaminen avun piiriin ohjaamisesta on riittävä.

Ihmiset, jotka vastaavat ihmiskaupparikosten tutkinnasta, hallitsevat uhrin ohjaamisen avun piiriin. Osaamista tulisi kuitenkin laajentaa suuremmalle joukolla poliiseja, sillä avun pitäisi olla muutakin, kuin infolappunen. Esimerkiksi sosiaalityöntekijöiltä löytyy osaamista viedä asiaa eteenpäin. Pitäisi osata ymmärtää myös se, että jos oma osaaminen ei riitä, niin varataan aika eteenpäin sellaiselle henkilölle, jolta osaamista löytyy.

Yhden haastateltavan mielestä avun piiriin ohjaaminen on linkittynyt uhrin tunnistamiseen. Jos ei uhria tunnisteta, ei välttämättä osata apuakaan tarjota. On harvoja uhreja, jotka itse aktiivisesti olisivat hakeutuneet poliisin puheille ja tehneet rikosilmoitusta ihmiskaupasta. Haastateltava nosti esille myös sitä, ettei tunnistamisen täydy olla varmaa. Riittää, että on

viitteitä ihmiskaupasta, niin auttamisjärjestelmään voidaan olla jo yhteydessä. Poliisin auttamisjärjestelmään ohjaamiin uhreihin on järjestelmä harvoin sanonut ei. Jos poliisi on arvioinut uhrin hyötyvän auttamisjärjestelmän palveluista, on todennäköistä, että sinne silloin pääsee.

”Vaikka meillä on muuten paljon työtä, niin nämä ovat marginaalitapauksia vuodessa. Eikä näitä ilmiöitä tunnisteta, eikä saada niistä prosessia, eikä syytteitä tai tuomioita, jos näistä asioista ei alusta asti pidetä huolta, jotta uhri uskaltaa puhua, uhri pysyy hengissä, uhri pystyy jatkamaan Suomessa olemista ja uhri uskaltaa katsoa sen prosessin loppuun saakka.”

4 POHDINTA

4.1 Yhteenveto

Opinnäytetyöni tavoitteena oli saada asiantuntevaa tietoa ihmiskaupan uhrien tunnistamisesta ja uhrin ohjaamisesta avun piiriin, sekä selvittää, onko poliisilla riittävä osaaminen näihin molempiin.

Teoriaosassa toin esiin ihmiskaupan eri muotoja, sillä niiden tunteminen on olennaista uhrin tunnistamisen osalta. Tämä tuli myös haastatteluissa ilmi. Uhria ei voida tunnistaa eikä auttaa, jos ei ymmärretä ja tunneta ihmiskaupan eri muotoja. Ihmiskaupassa on kyse toisen ihmisen eli uhrin hyväksikäytöstä. Tekijällä on usein uhuriin jokin painostuskeino, jolloin uhri kokee, ettei hänellä ole muuta mahdollisuutta, kuin alistua tekijän tahtoon. Uhrin tunnistamiseen on olemassa tiettyjä ulkoisia merkkejä, joiden pitäisi herättää huomiota. Todellisuus voi kuitenkin olla paljon monimutkaisempi. Tunnistaminen on suurimmaksi osaksi poliisin vastuulla.

Teoriaosassa halusin tuoda esille myös ihmiskaupan kaltaisia rikoksia, jotka ovat nimensä mukaisesti tunnusmerkistöltään hyvin lähellä ihmiskauppaa. Kävin myös läpi ihmiskaupan ja törkeän ihmiskaupan Rikoslain mukaiset määritelmät. Jos ihmiskaupan tunnusmerkistö näyttää yhtään täyttyvän, tutkijan olisi hyvä lähteä tutkimaan rikosta sellaisena. Näin saadaan uhrille auttamisjärjestelmän tarjoamat palvelut.

Avasin ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän toimintaa ja asiakasmäärien kasvua viime vuosina. Kuvat ja kuviot havainnollistivat tilastoja liittyen esimerkiksi uhrin kansalaisuuteen tai hyväksikäyttötarkoitukseen sukupuolen perusteella. Haastatteluissa ilmeni auttamisjärjestelmän olevan käytännössä ainoa uhreja auttava toimija. Tärkeimpänä asiana tulisi muistaa järjestelmän infopuhelin, jonka kautta uhri saadaan jo omalla tavallaan kiinnitettyä järjestelmään ja avun piiriin. Rikosprosessissa olennaista on ihmiskauppaan perehtynyt avustaja, sekä tukihenkilöt uhrille.

4.2 Johtopäätökset

Ihmiskaupan uhrin tunnistaminen

Yksi tämän opinnäytetyön tavoitteista oli selvittää, mistä ihmiskaupan uhrin voi tunnistaa. Kyseessä on hyvin monimutkainen asia, ja siihen liittyy useita eri tekijöitä. On kuitenkin joitakin ulkoisia indikaattoreita, jotka voivat ja joihin pitäisi kiinnittää huomiota. Tärkeänä asiana tunnistamisessa pidettiin asian opettelemista sekä kokemusta. Haastatteluista selvisi myös, että ihmiskauppaa uskotaan esiintyvän Suomessa enemmän, kuin mitä sitä tulee viranomaisten tietoon. Tämä saattaa johtua siitä, ettei kaikkea ihmiskauppaa osata vielä tunnistaa.

Ihmiskaupan uhrin hyväksikäyttö perustuu manipulatiiviseen suhteeseen, jossa tekijällä on jokin painostuskeino uhuriin ja näin saa uhrin toimimaan haluamallaan tavalla. Painostuskeino voi olla esimerkiksi uhrin läheisten terveys tai henki.

Uhrilla on selkeästi alisteinen asema tekijään verrattuna. Alisteinen asema voi ilmetä useina eri muotoina, esimerkiksi liikkumisvapauden rajoittamisena. Uhrilla ei esimerkiksi saata olla avaimia omaan asuntoonsa, tai hänen henkilöllisyyttään osoittavat asiakirjansa saattavat olla työnantajan hallussa. Nämä ovat kuitenkin ääriesimerkkejä ihmiskaupan tunnistamiseen liittyvissä viitteissä. Rajoitettua voi olla pukeutumiseen, hygieniaan ja perhesuhteisiin liittyvät asiat.

Myös uhrin sosiaalista elämää ja siten integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan on voitu rajoittaa. Uhrilla ei esimerkiksi saata olla mahdollisuutta kouluttautua tai oppia suomen kieltä.

Työperäisessä ihmiskaupassa viitteitä alisteisesta asemasta saattavat olla esimerkiksi kohtuuttoman pitkät työajat, alipalkkaus tai jopa palkatta työskentely. Uhri on voinut joutua velkaantumaan työnantajalle jo pelkästään Suomeen pääsemisessä. Havaittavissa on myös selkeitä riskialoja, joissa työperäistä hyväksikäyttöä esiintyy. Näitä ovat esimerkiksi ravintola-ala, siivousala ja rakennusala. Työperäinen ihmiskauppa on myös Suomessa eniten esiintyvää tai ainakin eniten tunnistettua ihmiskauppaa.

Uhrin voivat tunnistaa monet eri tahot. Valtaosa tunnistamisesta on siltikin poliisin vastuulla. Tämä koettiin riittämättömäksi. Myös muiden virastojen, esimerkiksi Kelan, sosiaaliviranomaisten ja Rajavartiolaitoksen tulisi osata tunnistaa ihmiskaupan uhrit. Tähän liittyen ehdottaisinkin tutkimusta muiden virastojen osaamisesta tunnistaa ihmiskaupan uhri. Yksi kehitysidea myös olisi, että poliisi kävisi asiantuntijan roolissa kouluttamassa muita virastoja tunnistamiseen liittyen.

Opinnäytetyössäni halusin myös selvittää, onko poliisilla riittävä osaaminen ihmiskaupan uhrien tunnistamiseen. Poliisilla koettiin olevan alustava ja osin riittävä osaaminen, ja suunnan olevan koko ajan parempaan päin. Esille nostettiin kuitenkin se, ettei kerran kouluttaminen asiaan riitä, vaan tietoa ja taitoa täytyisi pitää yllä. Tähän ehdotettiin kehitysideoiksi

erikoisryhmää, joka tutkisi ja paljastaisi ihmiskauppaa, sekä jakaisi omaa osaamistaan valtakunnallisesti. Kuten aikaisemmin jo mainittiin, tällainen ryhmä perustettiin myöhemmin haastatteluiden jälkeen loppuvuodesta 2020.

Ihmiskaupan uhrin auttaminen

Pureduin opinnäytetyössäni myös siihen, miten ihmiskaupan uhria voi auttaa. Avainasemassa toimii Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä. Kun uhri saadaan liitettyä järjestelmään, alkavat asiat edetä niin sanotusti omalla painollaan. Järjestelmä räätälöi palvelut yksilöllisesti uhrille tämän tarpeiden mukaan.

Esille nostettiin myös se, ettei uhri joutuisi uudelleen tekemisiin tekijän kanssa. Tällöin tekijä voi päästä painostamaan uhria uudelleen, jolloin uhri saattaakin muuttaa mieltään avun vastaanottamisesta. Apua ei voi tarjota ilman uhrin suostumusta, joten uhri jäisi oman onnensa nojaan.

Rikosprosessin aikana on tärkeää, että uhrilla on ihmiskauppaan perehtynyt avustaja, sekä tukihenkilöitä. Kyseessä on kuitenkin rikoksen uhri, joka mahdollisesti pelkää poliisia ja peilaa Suomen poliisia kotimaansa korruptoituneeseen poliisiin. Uhrin luottamus on voitettava, jotta tämä uskaltaa puhua kokemastaan. Uhrin auttaminen on moniviranomais- ja sidosryhmäyhteistyötä.

Tässä opinnäytetyössä yksi tavoitteista oli selvittää, onko poliisilla riittävä osaaminen ihmiskaupan uhrin ohjaamisessa avun piiriin. Tätä tulisi vielä kehittää. Ihmiskaupparikosten parissa työskentelevät poliisit hallitsevat avun tarjoamisen hyvin, mutta osaamista tulisi laajentaa muillekin poliiseille. Perustasolla osaamisen koettiin kuitenkin olevan riittävää, ja siihen on auttanut uusi EU-direktiivi uhrin suojelutarpeen arvioinnista.

Yhtenä jatkotutkimuksena ehdottaisin laajempaa kartoitusta poliisin osaamisesta ihmiskaupan uhrien tunnistamiseen ja auttamiseen. Tämän työn voisi kohdistaa kentällä ja tutkinnassa työskenteleville niin sanotuille peruspoliiseille, jotka eivät ole varsinaisesti perehtyneitä ihmiskauppaan. Aineistoa voisi kerätä lomakehaastatteluilla, jolloin tutkimus tavoittaisi mahdollisimman monta poliisia ja näin antaisi todenmukaisen kuvan osaamisesta.

4.3 Luotettavuuden arviointi

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuuden arviointi on huomattavasti vaikeampaa, kuin kvantitatiivisen. Luotettavuusmittarit ovat kehittyneet luonnontieteissä, josta ne ovat omaksuttu yhteiskuntatieteisiin. Jos tutkimuksen kohteena on ihminen, eivät luotettavuusmittarit sovellu sellaisenaan luotettavuuden arviointiin. Toisin kuin luonnontieteissä, ihminen ei toimi aina samalla tavalla, eikä ole rationaalinen. Tämä tarkoittaa sitä, että sattuma voi vaikuttaa tutkittavana olevaan ilmiöön, sillä ihminen ajattelee ja tekee päätöksiä, ja voi muuttaa mieltänsä ilman syytäkin. (Kananen 2010, 68-69.)

Kvantitatiivisen tutkimuksen luotettavuuskäsitteet ovat reliabiliteetti ja validiteetti. Ensin mainittu tarkoittaa saatujen tutkimustulosten pysyvyyttä, eli samojen vastausten saamista, jos tutkimus tehtäisiin uudelleen. Jälkimmäisellä käsitteellä tarkoitetaan oikeiden asioiden tutkimista, ja sillä pyritään mittaamaan esimerkiksi yleistettävyyttä, eli tutkimustulosten siirtämistä vastaaviin tilanteisiin ja niiden paikkansapitävyyttä kyseisessä tilanteessa. (Kananen 2010, 69.)

Yllätyin etsiessäni lähdemateriaalia opinnäytetyön teoriaosaan, sillä sitä oli kovin vähän saatavilla. Käytännössä ainoa oleellinen lähde oli ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä. Keskustelin asiasta myös haastateltavien kanssa itse haastattelun jälkeen, ja he olivat samaa mieltä asiasta, että tietoa löytyy todella heikosti.

Peruslähde tähän opinnäytetyöhön on siis ollut oikeastaan yhden organisaation näkemys asiasta, mikä voi mielestäni hieman heikentää opinnäytteen luotettavuutta. Toisaalta taas tämä kyseinen organisaatio on käytännössä alansa ainoa asiantuntija, joten loppupeleissä käytetty tieto saattaakin itseasiassa olla asiantuntevinta ja parhaita lähdemateriaalia.

Pidän haastatteluista saamiani tuloksia luotettavina, sillä olin valinnut haastateltaviksi ihmiskauppaa erityisesti tuntevia henkilöitä. Näin saatiin asiantuntevaa ja luotettavaa tietoa ihmiskaupasta. Mielestäni tutkimustulokset ovat näin luotettavampia, kuin esimerkiksi laajalle joukolle osoitettu kyselylomake. Tällöin vastausten joukossa olisi ollut asiaan perehtymättömien henkilöiden näkemyksiä ja mielipiteitä, jotka olisivat vaikuttaneet epätoivotulla tavalla tutkimuksen tuloksiin.

Haastattelut on toteutettu anonymisti, joka mielestäni edistää uskallusta puhua hankalista asioista ja tuoda rohkeasti ilmi omia näkemyksiä aiheesta. Haastateltavien nimiä tai tarkkoja tietoja ei olisi ollut mielestäni tarpeellista esittää muutenkaan opinnäytetyön luotettavuuden kannalta. Valmistauduin myös jokaiseen haastatteluun varmistaakseni niiden luotettavuuden ja haastattelut olivat etukäteen suunniteltuja.

Myös haastateltavat saivat valmistautua etukäteen haastatteluun. Haastatteluajankohta oli etukäteen sovittu, ja haastateltava oli saanut kysymykset jo aikaisemmin nähtäväksi ja pohdittavaksi. Näin haastateltava on osannut jo valmiiksi miettiä, mikä hänen mielestään kunkin teema-alueeseen on olennaisinta sanoa, ja usein vastaukset olivatkin täyttä asiaa. Tämä osaltaan lisää tulosten luotettavuutta, sillä haastateltavan ei ole tarvinnut osallistua haastatteluun niin sanotusti kylmiltään, jolloin harvoin ihmiselle tulee mieleen kaikki, mitä hän asiasta tietää tai haluaisi sanoa.

Haastattelut on myös nauhoitettu kokonaisuudessaan ja nauhoitteiden laatu oli hyvää, mikä auttoi litterointivaiheessa. Tämä osaltaan lisää myös tutkimuksen luotettavuutta. Haastattelut on litteroitu myöskin yleiskielisesti, eli olen litteroinut haastattelut sana sanalta muuttaen joitakin puhekielen ilmaisuja yleiskieliseksi. Ulkopuolelle litteroinnista on jäänyt vain aiheeseen täysin kuulumattomat asiat, joista saatettiin keskustella esimerkiksi haastattelun loppupuolella.

Haastatteluiden kysymykset olivat onnistuneesti valittuja. Haastateltavat pysyivät valituissa teemoissa, ja kysymykset olivat kuitenkin tarpeeksi avoimia sille, että haastateltavat pystyivät kertomaan vapaasti kustakin teemasta. Tällä menetelmällä saatiin myös riittävän yksityiskohtaista tietoa, sekä myös muita ajatuksia ja näkökulmia opinnäytetyön aiheeseen liittyen. Kysymyksiä oli myös mielestäni tarpeeksi paljon tarvittavan tiedon saamiseen, mutta ei kuitenkaan niin paljoa, että haastattelu olisi lähtenyt leviämään liian laajaksi.

Vallitseva koronavirustilanne vaikutti haastatteluiden toteutustapaan, mutta ei niiden luotettavuuteen. Olisin mielelläni toteuttanut haastattelut kasvotusten kaikkien kanssa, mutta vaikka koronaviruksen tuomia rajoituksia ei olisi ollutkaan, olisivat välimatkat useaan haastateltavaan olleet joka tapauksessa tarpeettoman pitkiä. Eli toteutustapa haastatteluille olisi siltikin ollut joko puhelin- tai videoyhteyshaastattelu. Mielestäni myöskään lisäarvoa haastattelun luotettavuudelle ei tuo henkilökohtaisesti paikan päällä oleminen, jos toinen vaihtoehto olisi esimerkiksi videohaastattelu. Haluni kasvotusten tapaamiseen on siis puhtaasti henkilökohtainen mieltymys ja tapa hoitaa asioita.

Uskon, että jos tämä opinnäytetyö tehtäisiin uudelleen, tutkimustulokset olisivat samoja. Perustan tämän siihen, että haastatteluissa ilmeni jo nyt suuria yhtäläisyyksiä. Mielenkiintoista tosin voisi olla, jos työ uusittaisiin esimerkiksi viiden vuoden päästä. Tilanne voisi olla jo aivan toisenlainen, sillä ihmiskauppa käsitteenä ja ilmiönä on jo nyt kehittynyt nopeaan tahtiin pelkästään parin viime vuoden aikana. Yksi idea myös ikään kuin tämän tutkimuksen jatkoksi voisi olla tutkimus, jossa testattaisiin käytännössä tässä opinnäytetyössä saatuja tutkimustuloksia ihmiskaupan uhrien tunnistamiseen.

LÄHTEET

Alanne-Kunnari, Päivi & Niemisalo, Niko 2016: Ihmiskauppa haastaa Euroopan Unionin. Lapin ammattikorkeakoulu. Puheenvuoro.

Auvinen, Esa & Kahari, Sanna & Kilpeläinen, Johanna 2010: Ihmiskauppa ja uhrin tunnistaminen. Saimaan ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Hannus, Tanja 2018: Ihmiskaupan uhreja tunnistetaan Suomessa yhä heikosti – ”Huumeidenkäyttäjä voi olla ihmiskaupan uhri, jos hänet pakotetaan tekemään rikoksia” Artikkel. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-10509678>

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2017: Ihmiskaupan uhrien auttaminen ja ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän toiminta. Tietopaketti.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2020: Tilannekatsaus 1.1.-31.12.2019.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä
http://www.ihmiskauppa.fi/tietoa_auttajille/ihmiskaupan_uhrien_auttamisjarjestelma
(Luettu 21.5.2020)

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä
http://www.ihmiskauppa.fi/tietoa_auttajille/ihmiskaupan_uhrin_tunnistaminen
(Luettu 21.5.2020)

Juuti, Pauli & Puusa, Anu 2020: Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudamus.

Kainulainen, Laura 2011: Ihmiskaupan uhrien auttaminen Suomessa. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Kananen, Jorma 2010: Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja.

Marttinen, Vesa 2020: Espoolaismies vei naiselta passin, pakotti valtaansa ja raiskasi toistuvasti – yli kolmen vuoden tuomio ihmiskaupasta ja raiskauksesta. Uutinen. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11524031>

Poliisi
<https://www.poliisi.fi/rikokset/ihmiskauppa> (Luettu 5.5.2020.)

Teittinen, Paavo 2020: Sisäministeri Ohisalo HS:lle: Poliisiin perustetaan iso ihmiskauppaan erikoistunut ryhmä – ”Tämä hallitus ottaa asian vakavasti” Artikkel. Luettavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006707920.html>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018: Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Uudistettu laitos. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Veikkolainen, Sari 2019: ”Tapan sun äitis, jos et tottele!” – Ihmiskauppa on tämän päivän orjuutta ja sitä on myös Suomessa. Artikkel. Luettavissa: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2019/01/28/tapan-sun-aitis-jos-et-tottele-ihmiskauppa-on-taman-paivan-orjuutta-ja-sita-on>

LIITTEET

Teemahaastattelurunko

TEEMAHAASTATTELUN KYSYMYSRUNKO

Haastateltava:

1. Mitä teet työkseksi ja mikä on toimipaikkasi?
2. Miten olet ollut tekemisissä ihmiskaupan kanssa omassa työssäsi?
3. Millainen on oma arviosi ihmiskaupan tilanteesta Suomessa?

Ihmiskaupan uhrin tunnistaminen:

4. Mistä voi tunnistaa ihmiskaupan uhrin ja mikä on yleisin hyväksikäytön muoto?
5. Kuka voi tunnistaa ihmiskaupan uhrin? (Tällä kysymyksellä ei tarkoiteta varsinaista/virallista tunnistamista)
6. Onko mielestäsi poliisilla riittävä osaaminen ihmiskaupan uhrien tunnistamiseen?

Ihmiskaupan uhrien auttaminen:

7. Miten auttaa ihmiskaupan uhria akuutissa tilanteessa?
8. Miten auttaa ihmiskaupan uhria rikosprosessissa?
9. Onko mielestäsi poliisilla riittävä osaaminen ihmiskaupan uhrin ohjaamisessa avunpiiriin?